

Windpark Gooyum-Houw B.V.
t.a.v. De heer S. Mensonides
Dorpsweg 1
8753 JC CORNWERD

Leeuwarden, 26 oktober 2017
Verzonden,

Ons kenmerk : 01448910
Afd./Opgave : Omgevingszaken
Behandeld door : Afdeling Omgevingszaken / (058) 292 89 95 of nb-wet@fryslan.frl
Uw kenmerk :
Bijlage(n) :

Onderwerp : Ontwerpbesluit op grond van artikel 2.7, 3.3 en 3.8 van de Wet natuur-
bescherming - Windpark Nij Hiddum-Houw

Geachte heer Mensonides,

Op 21 augustus 2017 hebben wij uw aanvraag ontvangen tot vergunning op grond van hoofdstuk 2 Wet natuurbescherming (hierna: Wnb) en een aanvraag tot ontheffing van de in dit besluit nader gespecificeerde verbodsbepalingen uit hoofdstuk 3 Wnb (hierna te noemen: de beschikking) ten behoeve van het op te richten windpark Nij Hiddum-Houw.

De beschikking wordt aangevraagd door Witteveen+Bos te Deventer, in naam van Windpark Gooyum-Houw B.V. te Cornwerd, mede namens NUON Wind Development B.V. te Amsterdam. Het voornemen betreft de realisatie en exploitatie van het windpark Nij Hiddum-Houw (hierna: NHH) aan weerszijden van de snelweg A7 op de kop van de Afsluitdijk nabij Zürich/Cornwerd en de sanering van het huidige windpark Hiddum-Houw op deze locatie.

In uw aanvraag vraagt u ontheffing aan voor overtreding van de verbodsbepaling genoemd in paragraaf 3.1 en paragraaf 3.2 van de Wnb, voor de volgende Vogelrichtlijnsoorten: blauwborst, blauwe reiger, boerenwaluw, bosrietzanger, braamsluiper, brandgans, bruine kiekendief, buizerd, fitis, gaai, gekraagde roodstaart, gele kwikstaart, gierzwaluw, goudhaan, goudplevier, grasmus, graspieper, grauwe gans, grauwe vliegenvanger, groenling, grutto, heggenmus, holenduif, houtduif, houtsnip, huiszwaluw, kauw, keep, kemphaan, kievit, kleine karekiet, kleine mantelmeeuw, kneu, knobbelzwaan, kokmeeuw, kolgans, koolmees, koperwiek, krakeend, kramsvogel, meerkoet, merel, oeverzwaluw, pimpelmees, rietgors, rietzanger, ringmus, roek, roodborst, scholekster, sijs, smient, spotvogel, spreeuw, stormmeeuw, tapuit, tjiftjaf, tuinfluiter, tureluur, veldleeuwerik, vink, vuurgoudhaan, waterhoen, waterral, watersnip, wilde eend, witte kwikstaart, wulp, zanglijster, zilvermeeuw zwarte roodstaart, zwartkop en Habitatrichtlijnsoorten: laatvlieger en ruige dwergvleermuis.

Overeenkomstig uw aanvraag en de daarbij behorende stukken hebben wij besloten de gevraagde beschikking onder de volgende voorschriften en beperkingen te verlenen:

Voorschriften en beperkingen

Algemeen:

1. De vergunning wordt op naam gesteld van Windpark Gooyum-Houw B.V., Dorpsweg 1, 8753 JC te Cornwerd (hierna: de vergunninghouder) en diens rechtsopvolgers. De vergunninghouder is verantwoordelijk voor de naleving van de voorwaarden en is hierop aanspreekbaar.
2. De vergunning is geldig voor de realisatie en exploitatie van maximaal 9 windturbines (circa 42 MW) aan weerszijden van de A7 op de kop van de Afsluitdijk en de sanering van de 10 windturbines (circa 5 MW) van het bestaande windpark Hiddum-Houw op de aangevraagde locatie.
3. De vergunning wordt verleend voor de realisatie van windturbines met een minimale ashoogte van 90 meter en een maximale ashoogte van 140 meter.
4. De vergunning wordt verleend voor de realisatie van windturbines met een minimale rotordiameter van 110 meter en een maximale rotordiameter van 136 meter.
5. De vergunning wordt verleend voor de realisatie van windturbines met een maximale tiphoogte van 208 meter.
6. Minimaal 3 maanden voor aanvang van de werkzaamheden wordt de definitieve keuze voor het te realiseren turbinetype gedeeld met het bevoegd gezag.
7. Het project dient te worden uitgevoerd conform aanvraag, met de daarbij behorende stukken.
8. Veranderingen van het project, waarbij de grondslag van de aanvraag verlaten wordt, dus die een zodanige omvang hebben dat die niet zijn voorzien of passen binnen de passende beoordeling (hierna: PB) en waarbij het vermoeden van ecologische relevantie bestaat, bijvoorbeeld wijziging van turbinelocatie of grootschalige renovatie, behoeven schriftelijke toestemming van het bevoegd gezag. Mogelijk dient een nieuwe aanvraag voor een vergunning op grond van de Wnb, dan wel de dan vigerende wet- en regelgeving, te worden ingediend.
9. De vergunning voor de realisatie en exploitatie van het windpark NHH is geldig voor een termijn van 30 jaar vanaf 1 januari 2019 tot 1 januari 2049. Indien de werkzaamheden later aanvangen dan de aangevraagde startdatum van 1 januari 2019, dan is de beschikking geldig voor een termijn van 30 jaar vanaf de datum van de start van de werkzaamheden zoals die aan ons gemeld is met behulp van het meldingsformulier bij dit besluit.
10. De beschikking is alleen van toepassing op de activiteiten en verbodsbepalingen, zoals deze zijn aangevraagd en/of in dit besluit zijn benoemd in bijlage A1.1. onder 'Beschrijving van het project'.
11. Ten behoeve van de eventuele verwijdering van de turbines van het windpark NHH zal een nieuwe aanvraag moeten worden ingediend.
12. De realisatie van windpark NHH en de sanering van het bestaande windpark Hiddum-Houw moet zijn afgerond binnen zes jaar nadat het onderhavige besluit onherroepelijk is geworden. Indien de hiervoor gestelde termijn dreigt te worden overschreden dan moet de vergunninghouder dit uiterlijk vijf jaar na het onherroepelijk worden van dit besluit schriftelijk melden aan het bevoegd gezag, onder opgave van i) de reden van de overschrijding, ii) de te verwachten termijn van de overschrijding en iii) de (nog) uit te voeren werkzaamheden. Het bevoegd gezag zal bepalen of de gevraagde overschrijding toe-

- laatbaar is, al dan niet onder nader te stellen voorschriften of actualisatie van een deel van de aan de onderhavige vergunning ten grondslag liggende documenten.
13. De vergunninghouder ziet toe op de naleving van de voorschriften en beperkingen van de vergunning door derden die betrokken worden bij de uitvoering van het project. Er dient te allen tijde een kopie van dit besluit aanwezig te zijn op de locatie waar de werkzaamheden worden uitgevoerd. De verantwoordelijke uitvoerder(s) dient(en) op eerste verzoek een kopie van dit besluit te tonen aan de daartoe bevoegde ambtenaren. De vergunninghouder blijft verantwoordelijk voor een goede uitvoering en naleving van deze vergunning.
 14. Alle door of namens het bevoegd gezag gegeven aanwijzingen dienen onverwijld te worden opgevolgd.
 15. Het tijdstip waarop de uitvoerende werkzaamheden ten behoeve van de realisatie en exploitatie van het windpark NHH worden gestart, dient (tezamen met het uitvoeringsplan) door de vergunninghouder minimaal 6 weken voor de aanvang te worden gemeld door middel van bijgevoegd meldingsformulier. Het moment van ingebruikname van de eerste windturbine(s), inclusief de testperiode, dient uiterlijk 1 week tevoren gemeld te worden aan het bevoegd gezag.
 16. Motoren, aggregaten of generatoren die zullen worden gebruikt, dienen in goede staat van onderhoud te verkeren, teneinde bodem- en waterverontreiniging (door bv. olie en brandstof) te voorkomen.
 17. Indien onverhoopt toch schadelijke stoffen vrijkomen, of anderszins mogelijk schade aan de betrokken beschermde gebieden en/of soorten wordt toegebracht, dient dit onverwijld te worden gemeld aan de Friese Uitvoeringsdienst Milieu en Omgeving, afdeling Toezicht en Handhaving, Postbus 3347, 8901 DH Leeuwarden of via e-mail: nbwet@fryslan.frl.
 18. De vergunning kan worden ingetrokken of gewijzigd indien:
 - a) de vergunninghouder handelt in strijd met de daaraan verbonden voorschriften of beperkingen;
 - b) de gegevens op grond waarvan de vergunning is verleend zodanig onjuist of onvolledig blijken te zijn dat, waren de juiste gegevens bekend geweest, een andere beslissing zou zijn genomen;
 - c) de vergunning in strijd met de wettelijke voorschriften is verleend;
 - d) de omstandigheden sedert het tijdstip waarop de vergunning is verleend zodanig zijn gewijzigd, dat deze niet, niet zonder beperkingen of voorwaarden of slechts onder andere beperkingen of voorwaarden zou zijn verleend indien deze omstandigheden op het tijdstip waarop de vergunning is verleend zouden hebben bestaan.

De ecologische begeleiding en monitoring:

19. De vergunninghouder zorgt gedurende de aanlegfase voor de ecologische begeleiding (al dan niet op afroep) bij de werkzaamheden.
20. De vergunninghouder zorgt voor ecologische monitoring aan de hand van een goedgekeurd monitoringsplan. De vergunninghouder legt binnen 3 maanden na het onherroepelijk worden van de vergunning een plan voor met betrekking tot de uitgangspunten en reikwijdte van de monitoring.
21. Het monitoringsplan wordt uiterlijk 6 maanden voor de start van de werkzaamheden ter goedkeuring voorgelegd aan de provincie Fryslân (Afdeling Omgevingszaken). Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden dient het bevoegd gezag goedkeuring te hebben gegeven aan het monitoringsplan. Van ons besluit wordt de vergunninghouder ten minste 3 maanden voor de start van de werkzaamheden schriftelijk op de hoogte gesteld.

22. Na het in gebruik stellen van het windpark NHH vindt ten minste de eerste 3 jaar monitoring plaats conform het door ons goedgekeurde monitoringsplan. Na 3 jaar vindt een evaluatie plaats waarin de modelberekeningen uit de PB gevalideerd zullen worden. Indien uit de evaluatie blijkt dat een monitoringsperiode van 3 jaar onvoldoende is, dient de monitoring voortgezet te worden gedurende een nader te bepalen periode.
23. Minimaal 1 keer per jaar, gedurende de periode dat monitoring plaatsvindt conform voorschrift 20, wordt door de vergunninghouder in de vorm van een monitoringsrapportage verslag uitgebracht van:
 - a) de voortgang van de werkzaamheden (aanlegfase);
 - b) de ecologische bevindingen tijdens de bouw (aanlegfase);
 - c) de ecologische bevindingen tijdens het betreffende jaar en voorgaande jaren van de exploitatie (gebruiksfase).De resultaten dienen te worden opgeleverd overeenkomstig de in het monitoringsplan genoemde onderdelen.
24. De monitoringsrapportage behoeft goedkeuring van het bevoegd gezag, waartoe zo nodig overleg plaats vindt met de vergunninghouder.
25. Wanneer uit de monitoring blijkt dat er (mogelijk) onvoorziene negatieve effecten optreden op de instandhoudingsdoelen of de gunstige staat van instandhouding van soorten dan worden in overleg met het bevoegd gezag zo snel mogelijk aanvullende maatregelen getroffen om deze (mogelijke) negatieve effecten te voorkomen, ongedaan te maken dan wel te beperken of nader te onderzoeken.

Het ecologische werkprotocol:

26. Voor aanvang van de werkzaamheden dient, door een deskundig ecooloog, een ecologisch werkprotocol opgesteld te worden. Dit werkprotocol dient ten minste 3 maanden voor de aanvang van de werkzaamheden aan het bevoegd gezag ter goedkeuring te worden voorgelegd. In dit werkprotocol dienen ten minste de onder A1.1. aangegeven maatregelen en de voorschriften bij dit besluit te worden opgenomen. De aannemer (en onderaannemers) zijn verplicht deze maatregelen in acht te nemen om effecten op beschermde soorten gedurende de aanlegfase te voorkomen. Het protocol dient te allen tijde op de locatie aanwezig te zijn en de inhoud moet bij de betrokken werknemers bekend zijn. De activiteiten moeten aantoonbaar volgens dit protocol worden uitgevoerd.

Het uitvoeringsplan:

27. De vergunninghouder levert uiterlijk 3 maanden voor de start van de werkzaamheden een uitvoeringsplan op, waarin is aangetoond dat de wijze van uitvoering past binnen de voorschriften en beperkingen (met uitzondering van die bepalingen die zien op de ecologische monitoring) die voortvloeien uit dit besluit en de PB voor de realisatie en exploitatie van het windpark NHH.
28. In dit uitvoeringsplan worden in ieder geval de volgende uit de voorschriften en beperkingen voortvloeiende onderdelen uitgewerkt:
 - a. lichtplan;
 - b. licht en geluid reducerende maatregelen;
 - c. de wijze waarop vorm wordt gegeven aan de ecologische begeleiding tijdens uitvoering van de aanlegwerkzaamheden.
29. Middels het lichtplan dient aangetoond te worden dat de uitstraling van licht buiten de contouren van het werkgebied gedurende de aanlegwerkzaamheden tot een minimum wordt beperkt. Tevens dient in het lichtplan ingegaan te worden op het gebruik van turbineverlichting gedurende de gebruiksfase. Deze eis laat onverlet de minimale eisen die vanwege luchtvaartveiligheid aan de verlichting van de turbines wordt gesteld.

30. De werkzaamheden kunnen pas worden aangevangen na goedkeuring van dit uitvoeringsplan door het bevoegd gezag.
31. De werkzaamheden dienen uitgevoerd te worden conform het goedgekeurde uitvoeringsplan.
32. De rotorbladen worden voorzien van een anti-reflectie coating.

Mitigerende maatregelen:

33. Voor vleermuizen dienen de volgende mitigerende maatregelen tijdens de aanlegfase, tijdens onderhoudswerkzaamheden in de gebruiksfase en tijdens de sanering van de bestaande turbines van windpark Hiddum-Houw in acht genomen te worden:
 - a) U dient gebruik te maken van vleermuisvriendelijke verlichting;
 - b) U dient het kunstmatig licht enkel daar te richten waar het ook daadwerkelijk nodig is (doelgericht);
 - c) U dient gebruik te maken van armaturen die het licht door middel van een scherpe bundel één bepaalde kan op richten;
 - d) U dient het aantal lampen, de lichtintensiteit en het gebruik van hoge lichtmasten met veel lichtverstrooiing te beperken;
 - e) U dient voor en na de werkzaamheden het gebruik van kunstverlichting te beperken tot enkel verlichting ter beveiliging van opslagterreinen. Ook hiervoor gelden de bovenvermelde restricties;
 - f) De geluidbelasting als gevolg van de aanlegwerkzaamheden van windpark NHH mag in het plangebied, in de actieve periode van vleermuizen (maart-november, tussen zonsondergang en zonsopkomst), te allen tijde niet meer bedragen dan 80dB.
34. Voor vogels dienen de volgende mitigerende maatregelen tijdens de aanlegfase, tijdens onderhoudswerkzaamheden in de gebruiksfase en tijdens de sanering van de bestaande turbines van windpark Hiddum-Houw in acht genomen te worden:
 - a) De werkzaamheden dienen bij voorkeur zoveel mogelijk buiten het broedseizoen plaats te vinden (half maart - half augustus). Aangezien verwacht wordt dat dit in verband met de planning niet uitsluitend mogelijk is, is het van belang dat:
 - de werkzaamheden in ieder geval al voor het broedseizoen worden ingezet en er continu door wordt gewerkt (werkzaamheden niet langer dan enkele dagen stilleggen), om te voorkomen dat vogels gaan broeden in het gebied waar gewerkt, of;
 - potentiële broedplekken al voor het broedseizoen ongeschikt gemaakt worden voor broedende vogels door de vegetatie kort te maaien of op andere wijze ongeschikt te maken voor broedvogels. Dit heeft betrekking op hoge grasvegetatie en hagen, heggen, bomen en struiken. De vegetatie moet dan gedurende de werkzaamheden ook kort of kaal gehouden worden.
 - b) Indien werkzaamheden tijdens het broedseizoen plaatsvinden, dient een deskundig ecooloog op het gebied van vogels vast te stellen dat er geen broedende vogels aanwezig zijn binnen de verstoringafstand van de werkzaamheden;
 - c) Indien er onverhoopt toch broedende vogels aanwezig zijn binnen de verstoringafstand van de werkzaamheden, dan wordt er pas gestart met de werkzaamheden (of doorgaan met werken) wanneer er geen broedende vogels meer aanwezig zijn.
 - d) De sanering van de bestaande windturbines van het huidige windpark Hiddum-Houw dient plaats te vinden buiten het broedseizoen (15 maart – 15 augustus).
35. Indien het vermoeden bestaat dat er tijdens de aanlegfase beschermde soorten of (jaar-rond beschermde) nesten van broedvogels aanwezig zijn, waarmee middels ontheffing

geen rekening gehouden is, dienen de werkzaamheden ter plaatse gestaakt te worden en dient een deskundig ecooloog ingeschakeld te worden.

De aanvraag en de ingediende stukken ter onderbouwing daarvan maken onderdeel uit van de beschikking. Bij eventuele strijdigheid van de aanvraag en genoemde stukken enerzijds met de voorschriften en beperkingen van deze beschikking anderzijds, prevaleren deze laatste.

Voor de motivering van ons besluit verwijzen wij u naar bijlage 1.

Meldingsclausule

Wanneer met de voorgenomen werkzaamheden gestart wordt, dient dit gemeld te worden via het bijgevoegde meldingsformulier bij Gedeputeerde Staten van de Provincie Fryslân, t.a.v. Afdeling Omgevingszaken, Postbus 20120, 8900 HM LEEUWARDEN of via e-mail: nb-wet@fryslan.nl.

Gedeputeerde Staten van Fryslân,

drs. A.A.M. Brok, voorzitter

R.E. Bouius - Riemersma MBA MCM, secretaris

Zienswijzen

U kunt uw zienswijze op het ontwerp PIP en MER en ontwerpbesluiten mondeling of schriftelijk indienen bij Gedeputeerde Staten van 10 november 2017 tot en met 21 december 2017.

Schriftelijke zienswijzen kunt u sturen naar: Gedeputeerde Staten, t.a.v. Nij Hiddum-Houw, Antwoordnummer 3269, 8900 VC in Leeuwarden.

Zienswijzen per e-mail dient u uitsluitend naar het volgende adres te sturen: wind@fryslan.frl.

Heeft u vragen? Dan kunt u contact opnemen met de Provincie Fryslân, tel. (058) 292 5925 of via de e-mail: wind@fryslan.frl.

Kennisgeving

Van dit besluit zal, conform artikel 3:42, tweede lid, van de Algemene wet bestuursrecht door mij kennis worden gegeven door publicatie in het Friesch Dagblad, de Leeuwarder Courant, lokale bladen, de Staatscourant, het Provinciaal Blad, en langs elektronische weg bij het Bureau Energieprojecten van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) en ruimtelijkeplannen.nl;

Bijlagen

Bijlage 1: Motivering besluit

Bijlage 2: Meldingsformulier

Afschriften

- Gemeente Súdwest-Fryslân
- Witteveen+Bos, Postbus 233, 7400 AE Deventer
- NUON Wind Development B.V.
- Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
- FUMO

Bijlage 1: Motivering van het besluit

A. Weergave van de feiten

A1. Aanvraag

U vroeg mij bij brief van 21 augustus 2017 om een vergunning en ontheffing op grond van de Wet natuurbescherming (hierna: Wnb).

Uw aanvraag is op 22 augustus 2017 door mij geregistreerd en ingeboekt onder nummer 01444084 (vergunning) en 01444089 (ontheffing). (hierna te noemen: de beschikking) ten behoeve van het op te richten windpark Nij Hiddum-Houw.

Voor het aangevraagde project of andere handeling is niet eerder vergunning en/of ontheffing verleend op grond van de Wnb.

A1.1. Beschrijving van het project

Op 29 juni 2017 hebben Provinciale Staten besloten in te stemmen met het opstellen van een Provinciaal Inpassingsplan ten behoeve van een initiatief voor het windpark Nij Hiddum-Houw. Het initiatief draagt bij aan de provinciale opgave van 530,5 MW opgesteld vermogen aan windmolens dat deel uitmaakt van de Nederlandse bijdrage aan de 2020 klimaatdoelstellingen van Europa.

Provinciale Staten hebben de provinciale taakstelling van 530,5 MW opgesteld vermogen aan windmolens in 2020 aanvaard en hebben in december 2014 besloten om voor de realisatie van deze taakstelling twee gebieden aan te wijzen: het IJsselmeer en het project Kop van de Afsluitdijk (waar thans het plangebied van windpark Nij Hiddum-Houw is gelegen). Uw initiatief waarvoor dit ontwerpbesluit is opgesteld zal een opgesteld vermogen hebben van ca. 42 MW. Hiermee zal worden voldaan aan het behalen van de taakstelling.

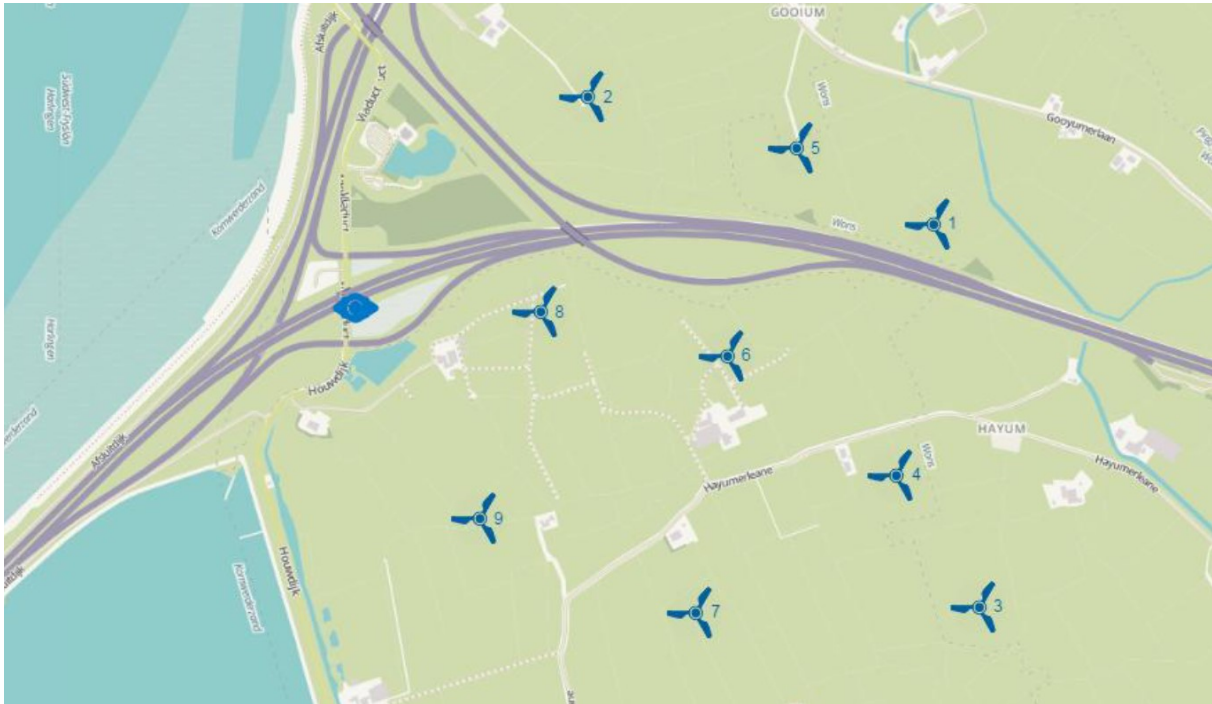
Initiatiefnemers van het windpark NHH zijn Windpark Gooyum-Houw B.V. en NUON Wind Development B.V. Samen hebben zij het voornemen het windturbinepark te realiseren en te exploiteren aan weerszijden van de snelweg A7 op de kop van de Afsluitdijk ter hoogte van Zürich/Cornwerd. Het windpark krijgt een gezamenlijk opgesteld vermogen van 42 MW. Dit is inclusief het vermogen van de te saneren windturbines van het huidige windpark Hiddum-Houw (ca. 5 MW). Het plangebied voor het windpark NHH is als volgt aangeduid: *'Het plangebied voor windpark Nij Hiddum-Houw ligt in Polder Cornwerd en in de Zuricherpolder, ten westen van de Friese zijde van de kop van de Afsluitdijk. Het plangebied wordt van west naar oost doorkruist door de snelweg A7'*. De opstelling is op een minimale afstand van meer dan 600 meter van het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied gepositioneerd (te weten: IJsselmeer).

Het initiatief dat centraal staat in de passende beoordeling (hierna: PB) is het beschreven voorkeursalternatief voor het windpark NHH. Dit voorkeursalternatief behelst de gekozen locatie voor de turbines, de werkzaamheden ten aanzien van de bouw (oprichting en fundatie) van de molens, de ontmanteling van tien bestaande turbines van windpark Hiddum-Houw, de aanleg van de parkbekabeling incl. en de aansluiting op het stroomnet.

Het windpark NHH betreft een windpark met de volgende onderdelen:

- 9 windturbines (ashoogte 90-140 meter, rotordiameter 110-136 meter);
- tijdelijke windmeetmast (hoogte maximaal 140 meter);

- windparkbekabeling tussen de windturbines onderling (incl. inkoopstations);
- één tot vier onderstations (inclusief aansluiting op het net);
- aanleg van tijdelijke en niet tijdelijke wegen en opstelplaatsen voor de hijskranen waarmee de windturbines geplaatst worden.
- sanering 10 bestaande windturbines van het bestaande windpark Hiddum-Houw.

Figuur 1. Locatie Windpark Nij Hiddum-Houw op de kop van de Afsluitdijk.

De sanering van het huidige windturbinepark Hiddum-Houw van tien windturbines maakt onderdeel uit van de aanvraag. In de omgeving liggen nog zes solitaire windturbines. In de effectbeoordeling wordt uitgegaan van een *worst-case*, waarbij deze zes windturbines blijven staan. Indien deze zes solitaire windturbines wel worden gesaneerd, zullen de effecten van de exploitatie in alle gevallen minder groot worden dan in het MER en de PB is aangehouden. Met de windturbines van het huidige windpark Hiddum-Houw is geen sprake van een 'dubbeldraaiperiode'. De windturbines van het huidige windpark Hiddum-Houw worden verwijderd, voordat de eerste windturbine van het windpark NHH begint te draaien.

U geeft aan de werkzaamheden op de volgende wijze uit te zullen voeren:

- Elke nieuw op te richten windturbine heeft een funderingsplaat van ca. 500 m². De fundering zal tot 5 meter diep worden ingegraven. Tijdens de aanleg zal het waterpeil ter plaatse door bemaling worden verlaagd. Na de werkzaamheden zal het waterpeil worden teruggebracht op het niveau van voor de ingreep;
- De parkbekabeling wordt op ongeveer 1,0 - 1,5 meter diepte gelegd en wordt zoveel mogelijk met gestuurde boringen geplaatst. De kabels zullen in een zo recht mogelijke lijn tussen de windturbines worden gelegd;
- Een groot deel van de bestaande wegen in het plangebied zal worden gebruikt voor de aanvoer van materiaal voor de nieuwe windturbines. Wel zullen deze wegen deels verbeterd moeten worden zodat hier zwaar materieel overheen kan. Daarnaast worden een

aantal nieuwe wegen aangelegd. Er wordt uitgegaan van wegen met een breedte van maximaal 5 meter. De graafdiepte bij de aanleg van de wegen zal naar verwachting circa 25 centimeter beneden maaiveld bedragen. Er worden geen sloten naast de wegen aangelegd voor de ontwatering. Daarnaast zijn ook geen aanpassingen aan het waterpeil (tijdelijke bemaling) nodig tijdens of na de aanleg van de wegen;

- De opstelplaatsen voor de hijskranen waarmee de windturbines geplaatst worden zijn nodig tijdens de aanlegfase en voor onderhoud tijdens de gebruiksfase. De benodigde oppervlakte bedraagt naar voorlopige schatting 30 x 50 meter (circa 1.500 m²) en gaat tot maximaal 40 centimeter diep. De uiteindelijke omvang van de opstelplaatsen is afhankelijk van de nog te kiezen model windturbine. De bovenste 30-40 centimeter zal worden afgegraven waarna worteldoek wordt aangebracht. Daarna wordt het opgevuld met granulaat/puin en afgedekt met gestort beton of betonplaten. Het midden van de opstelplaats komt hoger dan het maaiveld te liggen in verband met de afwatering.;
- Voor aanvang van de werkzaamheden wordt, door een deskundig ecooloog, een ecologisch werkprotocol opgesteld. De activiteiten worden aantoonbaar volgens dit protocol uitgevoerd.
- Voor vleermuizen worden de volgende mitigerende maatregelen tijdens de bouw- en sloopwerkzaamheden in acht genomen:
 - gebruik maken van vleermuisvriendelijke verlichting;
 - het kunstmatig licht enkel daar richten waar het ook daadwerkelijk nodig is (doelgericht);
 - gebruik maken van armaturen die het licht door middel van een scherpe bundel één bepaalde kan op richten;
 - het aantal lampen, de lichtintensiteit en het gebruik van hoge lichtmasten met veel lichtverstrooiing beperken;
 - voor en na de werkzaamheden het gebruik van kunstverlichting beperken tot enkel verlichting ter beveiliging van opslagterreinen. Ook hiervoor gelden de bovenvermelde restricties;
 - de geluidbelasting als gevolg van de aanlegwerkzaamheden van windpark NHH in het plangebied, in de actieve periode van vleermuizen (maart-november, tussen zonsondergang en zonsopkomst), bedraagt te allen tijde niet meer dan 80dB.
- Voor vogels worden de volgende mitigerende maatregelen tijdens de bouw- en sloopwerkzaamheden in acht genomen:
 - De werkzaamheden vinden bij voorkeur zoveel mogelijk buiten het broedseizoen plaats (half maart - half augustus). Aangezien verwacht wordt dat dit in verband met de planning niet uitsluitend mogelijk is, is het van belang dat:
 - de werkzaamheden in ieder geval vlak voor het broedseizoen worden ingezet en er continu door wordt gewerkt (werkzaamheden niet langer dan enkele dagen stilleggen), om te voorkomen dat vogels gaan broeden in het gebied waar gewerkt, of;
 - potentiële broedplekken voor het broedseizoen ongeschikt gemaakt worden voor broedende vogels door de vegetatie kort te maaien of op andere wijze ongeschikt te maken voor broedvogels. Dit heeft betrekking op hoge grasvegetatie en hagen, heggen, bomen en struiken. De vegetatie moet dan gedurende de werkzaamheden ook kort of kaal gehouden worden.
 - Indien werkzaamheden tijdens het broedseizoen plaatsvinden, stelt een ter zake kundige deskundig ecooloog op het gebied van vogels vast dat er geen broedende vogels aanwezig zijn binnen de verstoringafstand van de werkzaamheden;
 - Indien er onverhoopt toch broedende vogels aanwezig zijn, dan wordt er pas gestart met de werkzaamheden (of doorgaan met werken) wanneer er geen broedende vogels meer aanwezig zijn.

- De sanering van de bestaande windturbines van het huidige windpark Hiddum-Houw dient plaats te vinden buiten het broedseizoen (15 maart – 15 augustus).
- Indien het vermoeden bestaat dat er tijdens de aanlegfase beschermde soorten of (jaar-rond beschermde) nesten van broedvogels aanwezig zijn, waarmee middels ontheffing geen rekening gehouden is, worden de werkzaamheden ter plaatse gestaakt en wordt een deskundig ecooloog ingeschakeld.

Het toekomstige windpark NHH heeft twee initiatiefnemers. De verdeling is als volgt;

- Nuon Wind Development B.V. heeft vier windturbines (oostelijk van de zuidzijde van de snelweg A7);
- Windpark Gooyum-Houw BV heeft vijf windturbines (3 ten noorden van snelweg A7 en de 2 meest westelijke ten zuiden van snelweg A7).

A1.2. Periode

De beschikking wordt aangevraagd voor de periode 1 januari 2019 tot en met 1 januari 2049.

Mochten de werkzaamheden onverhoopt later aanvangen dan de aangevraagde startdatum van 1 januari 2019, dan is de beschikking geldig voor een termijn van 30 jaar vanaf de datum van de start van de werkzaamheden zoals die aan ons gemeld is met behulp van het meldingsformulier bij dit besluit.

A1.3. Relevante ecologische onderzoeken

U hebt voor de beoordeling van uw aanvraag de volgende rapporten en tekeningen aangeboden:

Aanvraag augustus 2017 (kenmerk 1444084; relevant voor onderdeel gebiedsbescherming)
Aanvraag e-mail
Bijlage 1 Aanvraag formulier
Bijlage 2 Machtiging aanvrager
- Bijlage 2A Kamer van Koophandel uittreksel Gooyum-Houw B.V.
- Bijlage 2B Machtiging Witteveen+Bos Gooyum-Houw B.V.
Bijlage 3 Tekeningen
- Bijlage 3A Projectoverzicht
- Bijlage 3B Detail projectoverzicht
- Bijlage 3C Aanzichten Nij Hiddum-Houw 1:1000
Bijlage 4 Milieueffectrapport
- Bijlage 1 MER Hoofdrapport
- Bijlage 2 MER Bijlagenrapport
- Bijlage 1A Notitie resultaten vleermuisonderzoek
- Bijlage 1B Passende beoordeling
- Bijlage 1 Uitgangspunten inzet materieel en emissie aanlegfase
- Bijlage 2 AERIUS berekening Nij Hiddum-Houw

Aanvullende stukken (kenmerk 1444089; relevant voor onderdeel soortenbescherming)
- Windpark Nij Hiddum-Houw. Activiteitenplan ontheffingsaanvraag Wnb laatvlieger, ruige dwergvleermuis en vogels. Windpark Gooyum-Houw B.V. en Nuon Development B.V., versie 21 augustus 2017;
- Bijlage 1: Notitie resultaten vleermuisonderzoek Hiddum-Houw. Bureau Waardenburg. Versie 27 januari 2017;
- Bijlage 2: Aangepaste kaarten vleermuisonderzoek
- Bijlage 3: Windturbines en vogels.

Verder hebben wij (ambtshalve) bij de beoordeling van de aanvraag het besluit ten behoeve van de aanvraag voor een vergunning d.d. 20 september 2016 op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 voor Windpark Fryslân betrokken.

A1.4. Aanvullende gegevens

Op 13 oktober 2017 heeft u ter aanvulling op uw aanvraag een gewijzigde versie van het Activiteitenplan behorende bij de ontheffingaanvraag ingediend (kenmerk 01458487). Deze gewijzigde versie van het Activiteitenplan draagt de datum van 13 oktober 2017 en is hiermee leidend in de procedure.

Tevens heeft u op 16 oktober 2017 een notitie "Uitgangspunten stikstofdepositieberekening Windpark Nij Hiddum-Houw, versie 13 oktober 2017" (kenmerk 01458477) ingediend. Hierin geeft u aan dat de aanvraag uitgebreid dient te worden met de sanering van de bestaande windturbines van windpark Hiddum-Houw. Hiervoor heeft u een nieuwe AERIUS-berekening (kenmerk: RroRph6x9yPd) t.a.v. stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden en leefgebieden aangeleverd.

Beide aanvullingen zullen betrokken worden bij de aanvraag.

A1.5. Uw aanvraag en de verschillende onderdelen van de Wnb

Gebiedsbescherming (Natura 2000)

Uw initiatief vindt plaats nabij de Natura 2000-gebieden 'IJsselmeer' en 'Waddenzee'. Zie voor informatie over deze gebieden de website van de Rijksoverheid:

<https://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/gebiedendatabase.aspx?subj=n2k&groep=2>.

Soortenbescherming

Uw initiatief heeft mogelijk effecten op de voor de volgende Vogelrichtlijnsoorten: blauwborst, blauwe reiger, boerenwaluw, bosrietzanger, braamsluiper, brandgans, bruine kiekendief, buizerd, fitis, gaai, gekraagde roodstaart, gele kwikstaart, gierzwaluw, goudhaan, goudplevier, grasmus, graspieper, grauwe gans, grauwe vliegenvanger, groenling, grutto, heggenmus, holenduif, houtduif, houtsnip, huiszwaluw, kauw, keep, kemphaan, kievit, kleine karekiet, kleine mantelmeeuw, kneu, knobbelzwaan, kokmeeuw, kolgans, koolmees, koperwiek, krakeend, kramsvogel, meerkoet, merel, oeverzwaluw, pimpelmees, rietgors, rietzanger, ringmus, roek, roodborst, scholekster, sijs, smient, spotvogel, spreeuw, stormmeeuw, tapuit, tijftjaf, tuinfluiter, tureluur, veldleeuwerik, vink, vuurgoudhaan, waterhoen, waterral, water- snip, wilde eend, witte kwikstaart, wulp, zanglijster, zilvermeeuw zwarte roodstaart, zwartkop en Habitatrichtlijnsoorten: laatvlieger en ruige dwergvleermuis. Voor deze soorten vraagt u ontheffing aan.

Houtopstanden

Uw initiatief heeft geen betrekking op het vellen van houtopstanden.

A2. Bevoegdheid

Ten aanzien van het besluit op deze aanvraag is de Provinciale coördinatieregeling uit artikel 3.33 van de Wet ruimtelijke ordening (hierna; Wro) van toepassing. Provinciale Staten (hierna: PS) heeft op 26 oktober 2016 besloten de coördinatie van dit project op zich te nemen.

Het project of de andere handeling waarvoor een vergunning wordt gevraagd is evenwel geen project of andere handeling die op grond van artikel 1.3, vijfde lid, Wnb aangewezen is in het Besluit natuurbescherming. Gelet op artikel 1.3, eerste lid, Wnb, zijn Gedeputeerde Staten bevoegd om op deze aanvraag te beslissen.

A3. Procedure

A3.1. Voorbereiding besluitvorming

In artikel 9f, vijfde lid, van de Elektriciteitswet 1998 is bepaald dat op de besluitvorming voor dit project de provinciale coördinatieregeling als bedoeld in artikel 3.33 van de Wro van toepassing is. Dat wil in dit geval zeggen dat de besluiten die nodig zijn voor het windpark NHH gezamenlijk worden voorbereid, waarbij deze procedure wordt gecoördineerd door PS van Fryslân. Daarbij doorlopen de besluiten, op grond van artikel 3.31, derde lid, in samenhang met artikel 3.33, vierde lid, van de Wro, de uniforme openbare voorbereidingsprocedure van afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht met toepassing van de bijzondere regels in artikel 3.31, derde lid, in samenhang met artikel 3.33, vierde lid, van de Wro.

Onderhavig besluit is één van de besluiten die nodig zijn voor het windpark NHH. Daarom is ook op dit besluit de provinciale coördinatieregeling van toepassing. Dit besluit is samen met het inpassingsplan en de andere besluiten als volgt voorbereid:

- op 9 november 2017 is een kennisgeving met betrekking tot het ontwerp gepubliceerd in het Friesch Dagblad, de Leeuwarder Courant, lokale bladen, de Staatscourant, het Provinciaal Blad, en langs elektronische weg bij het Bureau Energieprojecten van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) en ruimtelijkeplannen.nl;
- op 9 november 2017 is door GS van Fryslân een ontwerp van het besluit aan initiatiefnemer gezonden;
- het ontwerp PIP, de MER en de ontwerpbesluiten liggen van 10 november t/m 21 december 2017 ter inzage bij/op het/de:
 - Provinsjehûs, Tweebaksmarkt 52 in Leeuwarden (werkdagen 9.00-16.00 uur, graag vooraf contact opnemen).
 - Gemeente Súdwest-Fryslân, gemeenteloket aan de Markstraat 15 in Sneek (tijdens de reguliere openingstijden, zie www.sudwestfryslan.nl).
 - U kunt de stukken ook online inzien, via www.fryslan.frl/nijhiddumhouw.
- er wordt een informatieavond georganiseerd, op 23 november 2017, waarbij de mogelijkheid wordt geboden mondeling zienswijzen naar voren te brengen.

Op grond van artikel 3.32 in samenhang met artikel 3.33, vierde lid, van de Wro worden dit besluit en de andere besluiten gelijktijdig door Provinciale Staten (PS) van Fryslân bekendgemaakt. Tevens doet PS daarvan mededeling in het Friesch Dagblad, de Leeuwarder Courant, lokale bladen, de Staatscourant, het Provinciaal Blad, en langs elektronische weg bij het Bureau Energieprojecten van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) en ruimtelijkeplannen.nl;

De procedure is uitgevoerd in overeenstemming met het bepaalde in hoofdstuk 5 van de Wnb en de hiervoor relevante artikelen van de Algemene wet bestuursrecht (Awb).

A3.2. Coördinatie besluitvorming

Ten behoeve van het benodigde Provinciaal Inpassingsplan (PIP) is een milieueffectrapport (MER) en passende beoordeling opgesteld. Behalve deze beschikking zijn voor het realiseren van windpark Nij Hiddum-Houw bij de Kop van de Afsluitdijk meerdere besluiten nodig. Hierbij zijn andere bestuursorganen betrokken. Om de procedures te stroomlijnen en de besluiten op elkaar af te stemmen, hebben Provinciale Staten de provinciale coördinatieregeling van de Wro (artikel 3.33 en verder) van toepassing verklaard. Coördinatie is bovendien verplicht op grond van artikel 9f van de Elektriciteitswet. De coördinatieregeling is van toepassing op de totstandkoming en de vaststelling van het Provinciaal inpassingsplan (PIP), het MER en de vergunningen op basis van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht en de Wet natuurbescherming.

A3.3. Betrokkenheid van een andere provincie waarin het betreffende Natura 2000-gebied mede is gelegen

Niet van toepassing.

A4. Wettelijke plicht

Vergunningplicht (Gebiedsbescherming, Hoofdstuk 2 Wnb)

Het voornemen is gesitueerd nabij de Natura 2000-gebieden 'IJsselmeer' en 'Waddenzee', en op grotere afstand van 'Duinen Vlieland' en 'Duinen en Lage Land Texel'. Voor deze Natura 2000-gebieden zijn instandhoudingsdoelstellingen vastgesteld.

Op basis van de aanvraag en de daarbij behorende rapporten en tekeningen hebben wij beoordeeld of het door u aangevraagde project en/of handeling schadelijke gevolgen kan hebben voor de natuurlijke kenmerken van de gebieden, zoals beschreven in de instandhoudingsdoelstellingen van deze Natura 2000-gebieden.

Wij stellen vast dat:

- a. het onder A1. omschreven project en/of handeling niet wordt gerealiseerd overeenkomstig een beheerplan als bedoeld in artikelen 2.3, eerste of vijfde lid, Wnb of 2.10, eerste of derde lid, Wnb;
- b. het onder A1. omschreven project en/of de handeling weliswaar gevolgen kan hebben voor één of meerdere Natura 2000-gebieden, maar dat het de instandhoudingsdoelstellingen daarvan niet in gevaar kan brengen, afzonderlijk noch in combinatie met andere projecten of plannen, zodat het niet kan worden beschouwd als een project dat significant negatieve gevolgen kan hebben voor de betrokken gebieden;
- c. er dus vergunning nodig is op grond van artikel 2.7, tweede lid, Wnb, maar er geen toepassing hoeft te worden gegeven aan artikel 2.8, vierde of vijfde lid, Wnb.

Wij verwijzen voor de motivering van dit oordeel naar mijn overwegingen onder B. (Toetsing)

Ontheffingsplicht (Soortenbescherming: Hoofdstuk 3 Wnb)

1. Op basis van de aanvraag en de daarbij behorende rapporten en tekeningen hebben wij beoordeeld of het door u aangevraagde project en/of handeling overtreding van de verbodsbepalingen tot gevolg heeft op de beschermde soorten, zoals bedoeld in paragraaf 3.1, 3.2 en/of 3.3 Wnb, die op de locatie voorkomen.
2. Wij stellen vast dat:
 - a. het onder A1. omschreven project en/of handeling mogelijk in strijd is met de verbodsbepalingen in artikel 3.1 en artikel 3.5, Wnb.
 - b. het onder A1. omschreven project en/of de handeling weliswaar gevolgen kan hebben voor de op de locatie aangetroffen dieren, maar dat het de gunstige staat van instandhouding van deze soorten niet in gevaar mag brengen, afzonderlijk noch in combinatie met andere projecten of plannen, zodat het niet kan worden beschouwd als een project dat significante gevolgen kan hebben voor de betreffende (dier)soorten;
 - c. er dus ontheffing nodig is op grond van artikel 3.3, eerste lid, Wnb en artikel 3.8, eerste lid, Wnb.

Wij verwijzen voor de motivering van dit oordeel naar mijn overwegingen onder B. (Toetsing)

B. Toetsing

B1. Wettelijk kader Wnb

B1.1. Gebiedsbescherming (Hoofdstuk 2 Wnb)

1. Artikel 2.7, tweede lid, Wnb, bepaalt dat het verboden is zonder vergunning van Gedeputeerde Staten (hierna: GS) projecten te realiseren of andere handelingen te verrichten die, gelet op de instandhoudingdoelstellingen voor een Natura 2000-gebied, de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in dat gebied kunnen verslechteren of een significant verstorend effect kunnen hebben op de soorten waarvoor dat gebied is aangewezen. Zodanige projecten of andere handelingen zijn in ieder geval projecten of handelingen die de natuurlijke kenmerken van het desbetreffende gebied kunnen aantasten.
2. Voor een project dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van een Natura 2000-gebied, en dat afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kan hebben voor een Natura 2000-gebied, houden gedeputeerde staten, ingevolge artikel 2.7, derde lid, onderdeel a, rekening met artikel 2.8, met uitzondering van het negende lid.
3. Voor een andere handeling als bedoeld in artikel 2.7, derde lid, onderdeel b, houden gedeputeerde staten, ingevolge artikel 2.8, negende lid, Wnb, bij het verlenen van de vergunning, rekening met de gevolgen die de handeling kan hebben voor een Natura 2000-gebied, gelet op de instandhoudingsdoelstellingen voor dat gebied.
4. Voor de beoordeling van de vergunningaanvraag is het van belang na te gaan of, en in welke mate, het voorgenomen project en/of de handeling de doelstellingen kan aantasten, zoals die zijn opgenomen in de aanwijzingsbesluiten tot de Natura 2000-gebieden 'IJsselmeer', 'Waddenzee', 'Duinen Vlieland' en 'Duinen en Lage Land Texel'.

B1.2. Soortenbescherming (Hoofdstuk 3 Wnb)

1. Artikel 3.1, eerste lid, Wnb bepaalt dat het verboden is opzettelijk van nature in Nederland in het wild levende vogels van soorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn te doden of te vangen.

2. Artikel 3.1, vierde lid, Wnb bepaalt dat het verboden is vogels als bedoeld in het eerste lid opzettelijk te storen.
3. Artikel 3.1, vijfde lid, Wnb bepaalt dat het verbod, bedoeld in het vierde lid, niet van toepassing is indien de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort.
4. Artikel 3.4, eerste lid, Wnb bepaalt dat ingeval het vangen of doden van vogels als bedoeld in artikel 3.1, eerste lid, bij of krachtens deze wet is toegestaan, het verboden is deze vogels (...) te vangen of te doden met (...) middelen, installaties of methoden voor massaal of niet-selectief vangen of doden van vogels, of (...) waardoor een soort plaatselijk kan verdwijnen.
5. Artikel 3.5, eerste lid, Wnb bepaalt dat het verboden is in het wild levende dieren van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel a, bij de Habitatrichtlijn, bijlage II bij het Verdrag van Bern of bijlage I bij het Verdrag van Bonn, in hun natuurlijk verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen.
6. Artikel 3.5, tweede lid, Wnb bepaalt dat het verboden is dieren als bedoeld in het eerste lid opzettelijk te verstoren.
7. Op grond van artikel 3.3, eerste lid, Wnb kunnen Gedeputeerde Staten ontheffing verlenen van verboden als bedoeld in artikel 3.1 of artikel 3.2, zesde lid, ten aanzien van vogels van daarbij aangewezen soorten, dan wel ten aanzien van hun nesten, rustplaatsen of eieren.
8. Op grond van artikel 3.8, eerste lid, Wnb kunnen Gedeputeerde Staten ontheffing verlenen van een of meer van de verboden, bedoeld in de artikelen 3.5 en 3.6, tweede lid, ten aanzien van dieren of planten van daarbij aangewezen soorten, dan wel ten aanzien van de voortplantingsplaatsen, rustplaatsen of eieren van dieren van daarbij aangewezen soorten.
9. Een ontheffing wordt uitsluitend verleend, indien er geen andere bevredigende oplossing bestaat, een wettelijk belang wordt gediend, zoals vastgelegd in art. 3.3, vierde lid, onder b en art. 3.8, vijfde lid, onder b, Wnb en de gunstige staat van instandhouding van soorten niet in gevaar komt.

B2. Inhoudelijke beoordeling

B2.1. Natura 2000 (Gebiedsbescherming; Hoofdstuk 2 Wnb)

1. Het onder A1 genoemde project betreft een project dat, gelet op de instandhoudingsdoelstelling, mogelijk de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in de Natura 2000-gebieden 'IJsselmeer', 'Waddenzee', 'Duinen Vlieland' en 'Duinen en Lage Land Texel' kan verslechteren of een *significant* verstorend effect kan hebben op de soorten waarvoor de genoemde gebied zijn aangewezen.
2. De kwalificerende waarden van de Natura 2000-gebieden 'IJsselmeer', 'Waddenzee', 'Duinen Vlieland' en 'Duinen en Lage Land Texel' zijn in de aanwijzingsbesluiten verdeeld in kwalitatieve instandhoudingdoelstellingen voor habitattypen, Habitatrichtlijnsoorten en Vogelrichtlijnsoorten (en mogelijk de doelstellingen ten aanzien van het behoud, herstel en de ontwikkeling van het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis van het gebied, anders dan vereist ingevolge de Vogel- en de Habitatrichtlijn). Voor de beschrijving van de betreffende Natura 2000-gebieden en de betreffende kwalificerende waarden verwijzen wij naar de website van de Rijksoverheid:
<http://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/gebiedendatabase.aspx?subj=n2k&groep=2>
3. Hieronder wordt uw aanvraag getoetst aan de beoordelingskaders van de Natura 2000-gebieden 'IJsselmeer', 'Waddenzee', 'Duinen Vlieland' en 'Duinen en Lage Land Texel'.

Daarbij worden mogelijke verslechtingen en verstoringen besproken in het licht van de relevante kwalificerende waarden van de genoemde gebieden.

B2.1. Beschermde soorten (Soortenbescherming; Hoofdstuk 3 Wnb)

1. De onder A1.1 genoemde activiteit betreft een activiteit die mogelijk overtreding van verbodsbepalingen tot gevolg heeft en/of de gunstige staat van instandhouding van aanwezige beschermde soorten kan aantasten.
2. Uit het ecologisch onderzoek (zie A1.3. van dit besluit) zijn de beschermde diersoorten naar voren gekomen die mogelijk voorkomen in het plangebied.
3. Hieronder toetsen wij uw aanvraag aan de beoordelingskaders van de onder B1 genoemde wetgeving. Daarbij worden mogelijke overtredingen, verslechtingen en verstoringen besproken van de relevante aanwezige soorten.

B3. Toetsing aan relevante kwalificerende waarden (Gebiedsbescherming; Hoofdstuk 2 Wnb)

B3.1. Vogelrichtlijnsoorten

Aangewezen vogelrichtlijnsoorten (broedvogels)

In de directe nabijheid van het plangebied liggen Natura 2000-gebieden 'IJsselmeer' en de 'Waddenzee'. Op grotere afstand liggen Natura 2000-gebieden 'Duinen en Lage Land Texel' en 'Duinen Vlieland'. De oprichting en exploitatie van de windturbines van windpark NHH heeft geen directe effecten op deze Natura 2000-gebieden, aangezien de windturbines niet binnen de grenzen en op enige afstand (>600 meter) van een van de Natura 2000-gebieden worden geplaatst. Echter, het windpark kan wel invloed hebben op de instandhoudingsdoelstellingen van de nabijgelegen Natura 2000-gebieden, hetzij doordat de fysieke effecten van het windpark zich uitstrekken tot in de Natura 2000-gebieden, hetzij doordat beschermde soorten in de Natura 2000-gebieden gebruik maken van het gebied waar de windturbines worden geplaatst en daar effecten ondervinden. Dit heet externe werking. Er bestaat geen ruimtelijke grens voor externe werking: bepalend zijn de effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van de soorten en habitattypen in het betreffende Natura 2000-gebied, ongeacht de afstand tot het beschermde gebied.

In Tabel 1 zijn de kwalificerende broedvogels in omliggende Natura 2000-gebieden weergegeven en hun voorkomen in het plangebied. Deze informatie is onder andere gebaseerd op de beschrijving van de huidige situatie in het MER en de PB.

Tabel 1. Aangewezen broedvogelsoorten voor de gebieden IJsselmeer, Waddenzee, Duinen Vlieland en Duinen en Lage Land Texel. * = directe binding met het plangebied

Broedvogelsoort	IJsselmeer	Waddenzee	Duinen en Lage Land Texel	Duinen Vlieland
Aalscholver	X			X
Lepelaar	X	X	X	X
Kemphaan	X			
Roerdomp	X		X	
Bruine kiekendief*	X	X	X	X
Porseleinhoen	X			X
Bontbekplevier	X	X	X	
Visdief	X	X		
Snor	X			

Rietzanger	X			
Eider		X	X	X
Blauwe kiekendief		X	X	X
Kluut		X	X	
Strandplevier		X		
Kleine mantelmeeuw*		X	X	X
Grote stern		X		
Noordse stern		X		
Dwergstern		X	X	
Velduil		X	X	
Tapuit			X	X
Roodborsttapuit			X	

Van de beschermde broedvogels in de Natura 2000-gebieden (zie Tabel 1) zijn enkel de bruine kiekendief en de kleine mantelmeeuw relevant, omdat die in het plangebied kunnen foerageren vanuit hun broedplaats binnen de Natura 2000-gebieden. Voor beide soorten gaat het om weinig individuen en vormt het oppervlak verstoord gebied een verwaarloosbaar klein deel van het totale foerageergebied. Het gebied heeft over grote oppervlaktes vergelijkbare kenmerken, waardoor er ruim voldoende alternatief foerageeroppervlak beschikbaar blijft.

De overige soorten met een instandhoudingsdoel als broedvogel (zie Tabel 1) hebben geen relatie met het plangebied. Hieronder worden de soorten puntsgewijs benoemd. Zie het MER en de PB voor een uitgebreidere behandeling.

- *Aalscholver*: de kolonies in IJsselmeer en Waddenzee liggen op zodanig grote afstand dat het plangebied niet binnen de range van foerageervluchten valt.
- *Roerdomp*: vanuit de broedlocaties in het IJsselmeer is gebruik van het plangebied als bijvoorbeeld foerageerlocatie niet bekend en ook bijzonder onwaarschijnlijk.
- *Lepelaar*: de kolonies in IJsselmeer en Waddenzee liggen op zodanige afstand dat het plangebied naar mag worden aangenomen niet binnen de range van foerageervluchten valt. Lepelaars worden in het broedseizoen slechts incidenteel in het gebied gezien, hetgeen eveneens niet wijst op geregeld gebruik vanuit een kolonie.
- *Eider*: zoekt voedsel in open water Waddenzee, broedt op eilanden, komt niet in plangebied vanuit Waddenzee.
- *Blauwe kiekendief*: de enkele broedparen die er zijn in de Waddenzee broeden op grote afstand van het plangebied.
- *Porseleinhoen*: blijft in het broedseizoen binnen het broedhabitat.
- *Kluut*, *Bontbekplevier*, *Strandplevier*: in het aangrenzende deel van Natura 2000-gebied Waddenzee is voor deze soorten geen geschikt broedhabitat.
- *Kemphaan*: de enkele broedparen die er (nog zouden kunnen) zijn in het IJsselmeer broeden op grote afstand van het plangebied.
- *Grote stern*, *visdief*, *noordse stern*, *dwergstern*: de kolonies in IJsselmeer en Waddenzee liggen op zodanige afstand dat het plangebied niet binnen de range van foerageervluchten valt; grote stern, noordse stern en dwergstern zullen bovendien de wateren in het plangebied niet als geschikt foerageerhabitat beschouwen.
- *Velduil*: de broedparen die er zijn in de Waddenzee broeden op grote afstand van het plangebied.
- *Snor*, *rietzanger*: blijven in het broedseizoen binnen het broedhabitat.

Bruine kiekendief

Bruine kiekendieven uit het Natura 2000-gebied IJsselmeer foerageren incidenteel in het plangebied. De soort broedt ten zuiden van het plangebied nabij Makkum en foerageert incidenteel in het plangebied (als indicatie: drie waarnemingen via waarneming.nl in 2016 in de omgeving van het plangebied). De trend van bruine kiekendief voor het IJsselmeer is negatief en het huidige aantal broedparen is onder de instandhoudingsdoelstelling. In theorie zou de bruine kiekendief verstoord kunnen worden tijdens het foerageren. Echter, het aantal foeragerende vogels in het plangebied is bijzonder laag en het gebruik van het plangebied vanuit het IJsselmeer lijkt incidenteel. Van verstoring van bruine kiekendieven in de betekenis van afname van bereikbaarheid van voldoende oppervlak geschikt foerageerhabitat voor de broedvogels uit Natura 2000-gebied 'IJsselmeer' zal dan ook geen sprake zijn.

Bruine kiekendieven kunnen ook aanvaringsslachtoffer worden, maar de tot nu toe gevonden aantallen in Nederland (5 aanvaringsslachtoffers) en andere Europese landen zijn niet groot. Bovendien zijn vlieghoogtes tijdens foerageren relatief laag, met in verschillende studies waarden tussen 12 en 31 % op rotorhoogte van de onderzochte turbines. Gezien de afstand tot de broedplaatsen in het IJsselmeer, het gelijk blijvende aantal turbines met een toename van rotoroppervlak juist op grotere hoogte, is de verwachting dat het initiatief niet zal leiden tot meer dan een incidenteel aanvaringsslachtoffer. Hiermee wordt bedoeld dat er hooguit een enkel individu slachtoffer zou kunnen worden, maar dat dit niet een jaarlijks te verwachten aantal is. Incidentele sterfte zal niet leiden tot effecten op de aantallen in het Natura 2000-gebied 'IJsselmeer' als geheel. Ten overvloede, in Duitsland wordt 1 kilometer tussen turbine en nest als veilige afstand aangehouden - alle geplande windturbines van windpark NHH liggen meer dan 2 kilometer van de broedplaats van de bruine kiekendieven: in de Makkumer Noordwaard.

Bruine kiekendieven uit Natura 2000-gebied 'Waddenzee' broeden zodanig ver van het plangebied af dat ze er niet foerageren.

Conclusie

Significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van broedvogels in de Natura 2000-gebieden 'IJsselmeer' en 'Waddenzee' van het geplande nieuwe windpark zijn uitgesloten.

Kleine mantelmeeuw

Kleine mantelmeeuwen uit de broedkolonies van Natura 2000-gebieden 'Waddenzee', 'Duinen en Lage Land Texel' en 'Duinen Vlieland' kunnen in het plangebied foerageren en/of over het plangebied vliegen op weg naar foerageergebieden. Er kan dus sprake zijn van effecten op deze twee beschermde broedvogels.

In het MER en de PB is over het te verwachten aantal aanvaringsslachtoffers onder kleine mantelmeeuwen uit kolonies in Natura 2000-gebied 'Waddenzee' het volgende gesteld:

Kleine mantelmeeuwen uit kolonies in het Natura 2000-gebied 'Waddenzee' (Griend, Terschelling) kunnen het plangebied tijdens het broedseizoen bereiken. Gezien de afstand zal dit hooguit een klein deel van de broedvogels in deze kolonies betreffen. Sterfte door aanvaringen zal voor de kolonies uit het Natura 2000-gebied 'Waddenzee' dan ook als incidenteel te beschouwen zijn. Aangezien de kleine mantelmeeuw de enige aangewezen broedvogelsoort is die vanuit Natura 2000-gebied 'Waddenzee' tijdens foerageervluchten het plangebied kan bereiken, kan hiermee geconcludeerd worden dat het windpark geen negatief effect heeft op de instandhoudingsdoelstellingen van broedvogels in Natura 2000-gebied 'Waddenzee'.

Significante negatieve effecten zijn daarmee uitgesloten.

Ook vanuit de Natura 2000-gebieden 'Duinen en Lage Land Texel' en 'Duinen Vlieland' kunnen broedende kleine mantelmeeuwen tijdens foerageervluchten het plangebied bereiken. Onderzoek aan kleine mantelmeeuwen met zenders en loggers heeft duidelijk gemaakt dat het plangebied binnen de foerageerrange ligt. Tegelijk is ook duidelijk dat slechts een klein deel van de meeuwen uit deze kolonies zo ver gaat. Gezien de afstand en het lage aantal te verwachten aanvaringsslachtoffers, gaat het hierbij hooguit om enkele individuen die gerelateerd zijn aan deze twee kolonies. De kolonie op Vlieland is ruim boven het instandhoudingsdoel. De kolonie op Texel is een van de grootste van Nederland. Recente gegevens voor de kolonie op Texel ontbreken, maar waarschijnlijk is deze ook boven het instandhoudingsdoel. Sterfte van enkele individuen heeft dan geen effecten op de aantallen broedparen in deze kolonies. Significante effecten kunnen worden uitgesloten.

Conclusie

Significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van de kleine mantelmeeuw in de Natura 2000-gebieden Duinen en Lage land Texel en Duinen Vlieland van het geplande windpark zijn uitgesloten.

Aangewezen vogelrichtlijnsoorten (niet-broedvogels)

In Tabel 2 zijn de kwalificerende niet-broedvogels in omliggende Natura 2000-gebieden weergegeven en hun voorkomen in het plangebied. Deze informatie is onder andere gebaseerd op de beschrijving van de huidige situatie in het MER.

Tabel 2. Aangewezen niet-broedvogelsoorten voor de gebieden IJsselmeer, Waddenzee, Duinen Vlieland en Duinen en Lage Land Texel. * = directe binding met het plangebied

Niet-broedvogelsoort	IJsselmeer	Waddenzee	Duinen en Lage Land Texel	Duinen Vlieland
Aalscholver	X	X		X
Lepelaar	X	X		X
Kemphaan	X			
Fuut	X	X		
Kleine zwaan*	X	X		
Toendrarietgans*	X	X		
Kleine rietgans*	X			
Kolgans*	X			
Grauwe gans*	X	X		
Brandgans*	X	X		
Bergeend	X	X		
Smient*	X	X		
Krakeend	X	X		
Wintertaling	X	X		
Wilde eend*	X	X		
Pijlstaart	X	X		X
Slobeend	X	X		X
Tafeleend	X			
Kuifeend	X			
Topper	X	X		
Brilduiker	X	X		
Nonnetje	X			
Grote zaagbek	X	X		
Meerkoet	X			

Kluut	X	X		X
Goudplevier	X	X		
Grutto	X	X		
Wulp	X	X		
Dwergmeeuw	X			
Reuzenstern	X			
Zwarte stern	X	X		
Eider		X		
Rotgans*		X		
Middelste zaagbek		X		
Slechtvalk		X		
Scholekster		X		
Rosse grutto		X		
Zilverplevier		X		
Kievit		X		
Kanoet		X		
Drieteenstrandloper		X		
Krombekstrandloper		X		
Bonte strandloper		X		
Zwarte ruiter		X		
Tureluur		X		X
Groenpootruiter		X		
Steenloper		X		
Bontbekplevier	X	X		

Vogelsoorten kunnen een aanwijzing hebben als broedvogel of als niet-broedvogel in een Natura 2000-gebied. Een aantal kwalificerende niet-broedvogelsoorten uit de nabijgelegen Natura 2000-gebieden komt wel als broedvogel voor in het plangebied. Deze soorten maken echter geen gebruik van de nabijgelegen Natura 2000-gebieden en hebben, omdat zij enkel als broedvogel gebruik maken van het plangebied, geen relatie met het gebied als niet-broedvogel vanuit het Natura 2000-gebied. Bescherming op grond van Hoofdstuk 2 Wnb (gebiedsbescherming) is dus niet aan de orde. Deze soorten zijn echter nog wel beschermd op grond van Hoofdstuk 3 Wnb (soortenbescherming) en zullen derhalve in dit besluit onder B4. behandeld worden.

De soorten kwalificerende niet-broedvogels die met name vanuit het Natura 2000-gebied IJsselmeer komen foerageren in het plangebied zijn brandgans, grauwe gans, kleine rietgans, kolgans, rotgans, toendrarietgans, kleine zwaan, smient en wilde eend. Van deze soorten zijn de brandgans en de kolgans de meest talrijke ganzensoorten in het plangebied en van de eendensoorten komt de smient het meeste voor.

Voor de overige soorten in Tabel 2 geldt dat er niet op reguliere basis exemplaren vanuit de betreffende Natura 2000-gebieden naar het plangebied komen om te foerageren of anderszins een deel van hun dagcyclus door te brengen.

Effecten kunnen dus enkel worden verwacht voor de soorten die én voorkomen in de Natura 2000-gebieden én tevens ook gebruik maken van (binding hebben met) het plangebied voor de windturbines. Het gaat dan om soorten die in het gebied van windpark NHH foerageren, rusten, broeden of over het plangebied vliegen.

Effectbeoordeling sterfte

Sterfte onder vogelsoorten kan enkel en alleen optreden als gevolg van aanvaring met een turbine tijdens de gebruiksfase. Uit berekeningen van aanvaringsslachtoffers van het huidige windpark Hiddum-Houw komt naar voren dat per jaar circa 260 slachtoffers vallen. Daarbij is uitgegaan van 13 turbines. Per turbine werd dus een aantal van 20 aanvaringsslachtoffers per jaar verwacht. Gezien de locatie, in open landschap, nabij voor vogels belangrijke gebieden en voor trekvogels nabij land-water overgangen is dat een reëel uitgangspunt. In het huidige project worden 10 turbines verwijderd, hetgeen dan een vermindering van 200 aanvaringsslachtoffers tot gevolg heeft. Uit het MER voor windpark NHH blijkt dat van het windpark een aantal aanvaringsslachtoffers van 425 vogels verwacht mag worden. Dat brengt het totaal van het hele initiatief, sanering van 10 bestaande turbines en oprichten van 9 nieuwe turbines) tot een toename van 225 aanvaringsslachtoffers per jaar ten opzichte van de huidige situatie.

Uit het MER en de PB blijkt tevens dat aanvaringsslachtoffers niet te verwachten zijn onder soorten met een instandhoudingsdoel in de nabijgelegen Natura 2000-gebieden, maar meer onder de algemeen voorkomende soorten die een hoge aanvaringskans hebben, en/of die in het gebied in grotere aantallen (vliegend) voorkomen, zoals meeuwen, spreeuwen, wilde eenden of zangvogels op trek. Echter, wanneer aanvaringsslachtoffers vallen onder vogels die wel degelijk een instandhoudingsdoelstelling in een nabijgelegen Natura 2000-gebied hebben, concentreert zich dit op zwanen, ganzen en eenden in het IJsselmeer. Het gaat dan om vogels die in of in de omgeving van het plangebied voedsel zoeken, en binnen de grenzen van het Natura 2000-gebied IJsselmeer slapen/rusten. Zwanen en ganzen foerageren met name overdag en slapen 's nachts, smienten en wilde eenden slapen juist overdag en foerageren 's nachts in het agrarisch gebied. In de tabel hieronder is de informatie weergegeven over de soorten waar het om gaat en die voor de beoordeling van de kans op significante effecten relevant is.

Op grond van jurisprudentie, o.a. uit uitspraken van de Raad van State, is breed geaccepteerd dat wanneer de door een project toegevoegde mortaliteit onder 1 % van de natuurlijke (jaarlijkse) sterfte van de betreffende soort/populatie blijft, er geen significante effecten op de aantallen in het Natura 2000-gebied te verwachten zijn. Komt de mortaliteit uit boven de 1%, dan is een nadere beoordeling noodzakelijk.

Slechts enkele van de vogelsoorten waarvoor het IJsselmeer als Natura 2000-gebied is aangewezen gebruiken (in delen van het jaar) het plangebied als onderdeel van hun leefgebied of vliegen er overheen op weg naar dergelijke gebieden, te weten: kleine zwaan, kolgans, grauwe gans, brandgans en smient. Aanvaringskansen van ganzen en zwanen met windturbines (in binnen- en buitenland) zijn relatief laag. Enkel de kolgans en de brandgans komen in relatief hoge aantallen (duizenden) in het plangebied voor, de andere soorten in lagere aantallen. Uit onderstaande tabel blijkt dat de sterfte als gevolg van windpark NHH voor de betreffende vogelsoorten ruim onder de 1% van de jaarlijkse natuurlijke sterfte blijft.

Tabel 3. Te verwachten aanvaringsslachtoffers a.g.v. windpark NHH voor de meest talrijke vogelsoorten in het plangebied.

	IHD		1%- drempel ¹ t.o.v. IHD	sterfte NHH
	foerageren	slapen		
Kleine zwaan	20	1.600	3	<<1

¹ Waarden voor de jaarlijkse overleving van soorten zijn afkomstig van van Van der Jeugd et al. (2014) en BTO (British Trust for Ornithology), Bird Facts (<https://www.bto.org/about-birds/birdfacts>). Wanneer meerdere waarden beschikbaar zijn, is bij wijze van *worst-case* gebruik gemaakt van de hoogste waarde voor overleving (dus de laagste waarde voor jaarlijkse natuurlijke sterfte).

Kolgans	4.400	19.000	52	3-9
Grauwe gans	580	-	1	<<1
Brandgans	1.500	26.200	24	6-18
Smient	-	10.300	31	enkele
Wilde eend	3.800	-	13	enkele

Niet voor alle soorten geldt voor het IJsselmeer een instandhoudingsdoel voor de functie als slaappleats. Voor die soorten (grauwe gans en wilde eend) is het instandhoudingsdoel voor foeragerende vogels binnen de grenzen van Natura 2000-gebied IJsselmeer aangehouden.

Voor alle soorten blijft de additionele sterfte als gevolg van het windpark NHH onder het 1%-criterium. Echter, de beide soorten eenden komen momenteel in aantallen voor die onder het instandhoudingsdoel liggen, hetgeen nadere aandacht vraagt.

Voor de smient geldt een instandhoudingsdoel in het IJsselmeer voor de functie als rustplaats (overdag) van 10.300 exemplaren. Smienten die overdag rusten op het open water van het IJsselmeer, foerageren 's nachts in het zuidelijke deel van het plangebied, ten zuiden van de snelweg A7. Smienten die in aanvaring kunnen komen met de zes turbines in dit deel van het plangebied, zouden dus een relatie met het IJsselmeer kunnen hebben. De verwachte toename van sterfte onder smienten voor het gehele project windpark NHH (negen turbines), bedraagt op grond van de PB slechts enkele individuen. Daaruit volgt dat twee derde daarvan mogelijk gerelateerd is aan het Natura 2000-gebied IJsselmeer. Daarmee blijft het aantal verwachte aanvaringsslachtoffers ruim binnen de norm. Voor smient is ook de 1 %-drempel uitgerekend op basis van de huidige aantallen i.p.v. het IHD (ca. 6.000 i.p.v. 10.300), omdat het huidige aantal aanzienlijk lager is. Daarbij is de 1%-drempel 17 i.p.v. 31 vogels. Hiermee zijn de effecten verwaarloosbaar en zullen niet leiden tot significant negatieve effecten op de aantallen in het Natura 2000-gebied IJsselmeer.

Voor de wilde eend is geen instandhoudingsdoel voor rustende vogels geformuleerd, wel voor de foerageerfunctie van het gebied. Dat doel wordt momenteel niet gehaald. De oorzaak daarvan ligt ofwel in het aanbod aan geschikt voedsel in het IJsselmeer, ofwel in de populatieontwikkeling van de wilde eend in Nederland en daarbuiten. De enkele slachtoffers die zullen vallen onder wilde eenden die vanuit het IJsselmeer in en rond het plangebied foerageren, hebben op deze trend en aantallen geen invloed. Het effect blijft onder de 1%-drempel en is daarom niet als significant negatief aan te merken.

Soorten met een instandhoudingsdoel als niet-broedvogel in de Waddenzee en die geregeld in of over het plangebied worden vastgesteld zijn: kleine zwaan, grauwe gans, brandgans en smient. Voor kleine zwaan, grauwe gans en brandgans geldt dat de individuen die in en rond het plangebied foerageren, vrijwel uitsluitend een relatie hebben met het IJsselmeer, waar de slaappleatsen liggen die ze dagelijks gebruiken). Smienten die 's nachts in het noordelijke deel van het plangebied foerageren, rusten in de Zuricheroordpolder en mogelijk ook buitendijks in de Waddenzee. Aanvaringsslachtoffers bij de drie geplande windturbines ten noorden van de snelweg A7 kunnen een relatie met de Waddenzee hebben. De toename van sterfte onder smienten a.g.v. het gehele windpark NHH is op grond van de PB geschat op enkele individuen. Daaruit volgt dat een derde daarvan mogelijk gerelateerd is aan het Natura 2000-gebied Waddenzee. Een derde daarvan moet worden beschouwd als incidentele sterfte en zal niet leiden tot significant negatieve effecten op de aantallen in Natura 2000-gebied Waddenzee.

Conclusie

Significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van beschermde vogels uit nabijgelegen Natura 2000-gebieden als gevolg van sterfte tijdens de gebruiksfase zijn uitgesloten.

Effectbeoordeling verstoring

Verstoring als gevolg van windpark NHH kan optreden tijdens de aanleg- en de gebruiksfase. Tijdens de aanlegfase worden negen windturbines geplaatst en tien verwijderd. Rond elke te plaatsen turbine zal een zone bestaan waar de activiteiten tot verstoring van foeragerende soorten kunnen leiden. Afhankelijk van de verstoringsafstand voor verschillende vogelsoorten betekent dit dat er tijdens de aanleg van het windturbinepark in het plangebied gedurende de sanering, aanleg en later de verwijdering een bepaalde oppervlakte foerageergebied (op wisselende locaties) tijdelijk verstoord is voor foeragerende vogels. Binnen die zone zal de verstoring overigens afnemen naarmate de afstand tot de verstoringsbron groter wordt.

Verstoringseffecten op rustende vogels kunnen optreden tot een afstand van maximaal 600 meter (afhankelijk van de betreffende soorten). Rustende vogels zitten bij hoog water veelal op zogenaamde hoogwatervluchtplaatsen. Deze hoogwatervluchtplaatsen liggen alle binnen de grenzen van Natura 2000. Voor verstoring van vogels op hoogwatervluchtplaatsen is de verstoringsafstand minder goed bekend, maar niet groter dan 600 meter. De windturbines staan op een minimale afstand van 600 meter van Natura 2000 en daarmee liggen hoogwatervluchtplaatsen buiten het door windturbines verstoord gebied. Effecten op soorten op hoogwatervluchtplaatsen zijn derhalve uit te sluiten.

Als er 's nachts wordt gewerkt dan kan de verlichting invloed hebben op het nachtelijke foeragegedrag van vogels. De in het gebied beschermde soorten foerageren alleen 's nachts als het een heldere nacht is met volle maan. Dit komt maar zelden voor. Als er toch 's nachts gewerkt moet worden, dan wordt middels voorschriften geborgd dat de uitstraling van licht naar de omgeving beperkt wordt. Hier hebben nachtelijk foeragerende vogels ook voordeel van. Daarom kunnen effecten van verlichting tijdens de aanleg van de windturbines op nachtelijk foeragerende vogels ook worden uitgesloten.

Trillingen kunnen optreden door het in de grond heien van de palen voor de windturbines. Over de effecten van trillingen op vogels rond heilocaties is vanuit onderzoek vrijwel niets bekend. Voor zover er effecten zijn wordt in de PB aangenomen dat die effecten verwaarloosbaar klein zijn, zeker in vergelijking met effecten door beweging en geluid. Het is moeilijk om effecten van beweging en geluid van elkaar te onderscheiden. Daarom worden beide effecten samen onder één noemer geplaatst. Een precieze inschatting van de effecten kan pas gemaakt worden als een werkplanning bekend is voor de plaatsing van de windturbines en de verwijdering van de bestaande windturbines. Om toch vooraf een inschatting te kunnen maken van het effect, is uitgegaan van een *worst-case* situatie waarbij een verstoringsafstand van 500 meter (zoals geldt voor ganzen) wordt aangehouden rond elke te plaatsen windturbine. In totaal wordt er op die manier per windturbines circa 78,5 hectare gebied tijdelijk verstoord. Daarbij dient opgemerkt te worden dat beide effecten wel steeds maar een deel van het plangebied verstoren. Uitgaande van gemiddelde vogeldichtheden in het plangebied, zal er tijdens de aanleg foerageergebied voor circa 163 foeragerende brandganzen, en 112 foeragerende kolganzen tijdelijk niet beschikbaar zijn. Op een totale populatie van circa 28.000 brandganzen en meer dan 10.000 kolganzen in westelijk Fryslân zijn deze aantallen verwaarloosbaar klein te noemen (<<1 %). Voor alle overige soorten uit Tabel 2 geldt hetzelfde. De soorten zijn tevens niet afhankelijk van het plangebied. Het gaat om een zeer

klein aantal tijdelijk verstoorde vogels, terwijl er op enige afstand van het plangebied voldoende alternatief foerageergebied bestaat. Mortaliteit door de verstoringseffecten is derhalve uitgesloten. Er is geen sprake van een significant negatief effect op de instandhoudingsdoelstellingen van de in het plangebied aanwezige foeragerende soorten uit de Natura 2000-gebieden tijdens de sanering van het bestaande windpark en de aanleg van het geplande windpark.

Ten slotte vindt het saneren van de bestaande windturbines van windpark Hiddum-Houw buiten het broedseizoen (15 maart – 15 augustus) plaats. Hiervoor is een voorschrift in dit besluit opgenomen. Met deze maatregel is de zekerheid verkregen dat deze activiteit geen significante effecten heeft op de instandhoudingsdoelstellingen van de betrokken soorten.

Conclusie

Significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van beschermde vogels uit nabijgelegen Natura 2000-gebieden als gevolg van verstoring tijdens de aanlegfase zijn uitgesloten.

Het plangebied wordt door verschillende vogelsoorten gebruikt als foerageergebied. Met name ganzen (kolgans en brandgans) verblijven er in grotere aantallen. Zwanen komen in zulke lage aantallen voor dat effecten niet verwacht worden van het windpark. Voor de effectbeoordeling voor de gebruiksfase wordt voor ganzen rekening gehouden met een verstoringsafstand van 200 meter. Het initiatief bestaat uit de sanering (verwijdering) van 10 bestaande windturbines en de oprichting en exploitatie van 9 windturbines. De verstoringscontour van het nieuw op te richten windpark NHH is groter dan de verstoringscontour van de bestaande turbines en omvat deze nagenoeg volledig. Hierdoor neemt het totale permanent verstoorte oppervlak als gevolg van het volledige windpark NHH voor ganzen toe met circa 51,5 hectare. Hierdoor zal er foerageergebied voor circa 38 foeragerende brandgansen, en 30 foeragerende kolgansen permanent verloren gaan. Deze aantallen zijn verwaarloosbaar klein ten opzichten van de totale populatie in het westelijke deel van Fryslân; brandgansen (circa 28.000 exemplaren, dus $\ll 1\%$) en kolgansen (circa 10.000, dus $\ll 1\%$).

Aangezien een groot deel van de in het plangebied foeragerende brandgansen en kolgansen uit het IJsselmeer komen en niet uit de Waddenzee, mag worden aangenomen dat het belang van het plangebied als foerageergebied voor brandgansen en kolgansen uit de Waddenzee waarschijnlijk nog kleiner is. Mortaliteit door de verstoringseffecten is uitgesloten. Significante negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van brandgansen en kolgansen uit de Natura 2000-gebieden IJsselmeer en Waddenzee worden derhalve uitgesloten.

Voor eenden, zoals smienten, die in het gebied foerageren wordt tijdens de gebruiksfase rekening gehouden met een verstoringsafstand van 100 meter. Het gebied dat door het volledige windpark NHH permanent ongeschikt wordt voor eenden neemt marginaal af met circa 1,4% t.o.v. de huidige situatie. Dit komt doordat er na in totaal minder windturbines overblijven en, aangezien de turbines verder van elkaar geplaatst worden, er geen overlap is tussen de verstoorte gebieden rond de windturbines. Significante negatieve effecten op eenden en alle overige soorten, waarvoor een verstoringsafstand van 100 meter geldt, zijn uitgesloten.

Conclusie

Significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van beschermde vogels uit nabijgelegen Natura 2000-gebieden als gevolg van verstoring tijdens de gebruiksfase zijn uitgesloten.

B3.2. Habitatrichtlijnsoorten

Er is vergunning aangevraagd voor de Natura 2000-gebieden '*IJsselmeer*', '*Duinen en Lage Land Texel*', '*Duinen Vlieland*' en '*Waddenzee*'. In deze gebieden gelden instandhoudingsdoelen voor de volgende Habitatrichtlijnsoorten:

- Noordse woelmuis (prioritaire soort) (IJsselmeer, Duinen en Lage Land Texel)
- Grijze zeehond (Waddenzee)
- Gewone zeehond (Waddenzee)
- Meervleermuis (IJsselmeer)
- Groenknolorchis (IJsselmeer, Duinen en Lage Land Texel, Duinen Vlieland)
- Nauwe korfslak (Waddenzee)
- Zeeprik (Waddenzee)
- Rivierprik (Waddenzee)
- Fint (Waddenzee)
- Rivierdonderpad (IJsselmeer)

Alle kwalificerende soorten waarvoor een instandhoudingsdoel is geformuleerd, zullen hieronder behandeld worden. Van de beschermde habitatsoorten komt alleen de meervleermuis voor nabij het plangebied. Om deze reden zal de meervleermuis uitvoeriger behandeld worden dan de overige soorten.

Meervleermuis

De meervleermuis is kwalificerend voor het Natura 2000-gebied '*IJsselmeer*' waar deze 's nachts op insecten jaagt. Overdag slaapt de meervleermuis op land in gebouwen. De meervleermuis is alleen in juni en juli vastgesteld in de omgeving van het plangebied. Het plangebied zelf bestaat uit intensief gebruikte graslanden. Hier ontbreken potentieel geschikte verblijfplaatsen voor meervleermuizen. Verspreid over de ruimere omgeving liggen wel enkele agrarische bedrijven waar potentiële slaapplaatsen aanwezig zijn, maar dit is op zodanige afstand van de turbines dat verblijfplaatsen niet worden beïnvloed. Effecten kunnen derhalve alleen optreden op foeragerende individuen.

Voor de meervleermuis vormt de Friese kustzone van het IJsselmeer een belangrijk onderdeel van het leefgebied. Het gaat hierbij om de functie foerageergebied en migratieroute. Verblijfplaatsen bevinden zich niet binnen de grenzen van Natura 2000, maar daarbuiten. De Afsluitdijk wordt weliswaar gebruikt als vlieg- en migratieroute van en naar Fryslân, maar maakt als zodanig echter geen deel uit van het Natura 2000-gebied '*IJsselmeer*'.

Effecten

Voor de meervleermuis zijn er drie negatieve effecten mogelijk:

1. Sterfte (als gevolg van een draaiende rotor);
2. Verstoring (met indirect habitatverlies tot gevolg).
3. Barrièrewerking door het windpark NHH;

Afweging sterfte

Sterfte onder vleermuizen kan zowel veroorzaakt worden door rechtstreekse aanvaring met de rotor als door barotrauma (sterke onderdruk in het zog van de rotor). In onderzoek naar aanvaringsslachtoffers in windparken in zowel Nederland als Europa, wordt de meervleer-

muis hooguit incidenteel vastgesteld als slachtoffer. De reden hiervoor is gelegen in het vlieggedrag van de soort. De soort foerageert nl. laag boven open water. Tijdens migratie tussen foerageergebieden en kolonies of van en naar winterverblijfplaatsen, vliegt de soort weliswaar hoger, maar wordt niet tot nauwelijks boven de 50 meter waargenomen. Uit de PB blijkt dat de meervleermuis niet is aangetroffen binnen de contouren van windpark NHH. Een mogelijk aanvaringsslachtoffer van het windpark NHH kan dus slechts als incidenteel aangemerkt worden. Een significant effect op de instandhoudingsdoelstelling voor de meervleermuis door de ingebruikname van de windturbines is daarmee uit te sluiten.

Afweging verstoring

Voor vleermuizen is enkel lichtverstoring relevant. In zekere mate zijn alle vleermuissoorten lichtschuw. Soorten uit het geslacht *Myotis*, waaronder de meervleermuis valt, vermijden licht echter sterker dan andere soorten vleermuizen. Van de meervleermuis is het vermijden van verlichte locaties experimenteel bevestigd.

De aanleg van de windturbines vindt in principe overdag plaats. Dan bevinden de meervleermuizen zich in de verblijfplaatsen. Wanneer onverhoopt toch in het donker gewerkt moet worden, dient gezorgd te worden voor zodanige afscherming van verlichting dat vleermuizen niet wezenlijk in hun foerageeractiviteit worden gehinderd. Het is niet uit te sluiten dat een deel van het leefgebied tijdens de aanleg ten minste tijdelijk minder geschikt wordt (afname in omvang). Op basis van de beschikbare gegevens kan daarom niet volledig worden uitgesloten dat er een tijdelijk resteffect op de populatie optreedt. Derhalve wordt ter reducering van resteffecten ten gevolge van lichtverstoring een voorschrift aan dit besluit verbonden tot verplichting van het opstellen van een lichtplan, als onderdeel van het door ons goed te keuren uitvoeringsplan.

In het kader van soortenbescherming op grond van de Wnb (Hoofdstuk 3 Wnb) worden tevens mitigerende maatregelen genomen om effecten op de ruige dwergvleermuis en de laatvlieger te voorkomen. Deze maatregelen worden tevens als voorschrift aan dit besluit verbonden. Deze mitigerende maatregelen voor de ruige dwergvleermuis en de laatvlieger zullen ook hun weerslag hebben op de meervleermuis. Hiermee wordt het eventuele resteffect op de meervleermuis voor wat betreft lichtverstoring verder beperkt, waardoor significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstelling voor de meervleermuis met zekerheid niet op zullen treden.

Het saneren van bestaande windturbines wordt op vergelijkbare wijze uitgevoerd. Om mogelijke effecten verder te voorkomen, zal waar mogelijk gewerkt worden in de maanden dat vleermuizen niet actief zijn. Tijdens de sanering zijn negatieve effecten op de meervleermuis derhalve uitgesloten.

Afweging barrièrewerking

Barrièrewerking is relevant in geval windpark NHH vlieg- en/of migratieroutes van de meervleermuis onderbreekt. Direct hieraan gerelateerd is het omvliegeffect, waarbij de dieren weliswaar via omvliegen alsnog foerageergebied/verblijfplaatsen weten te bereiken, maar waarmee energetisch dusdanige extra kosten gepaard gaan, dat er een indirect effect op overleving optreedt.

Zowel de Afsluitdijk als de Friese IJsselmeerkust worden gebruikt als vlieg- en migratieroute door de meervleermuis. Het gebruik van verlichting die te veel uitstraalt naar de omgeving kan barrièrewerking tot gevolg hebben. Met het in dit besluit opgenomen voorschrift kan

lichtverstoring voldoende worden voorkomen. Van barrièrewerking is dan met zekerheid geen sprake meer.

Conclusie meervleermuis:

Een effect van sterfte door de ingebruikname van de molens op de meervleermuis is uit te sluiten. Lichtverstoring en hiermee samenhangende barrièrewerking is middels het opnemen van een voorschrift in voldoende mate te mitigeren. Een negatief effect op de instandhoudingsdoelstelling voor de meervleermuis kan worden uitgesloten.

Nauwe korfslak

De nieuwe korfslak is aangewezen als Habitatrichtlijnsoort voor het Natura 2000-gebied 'Waddenzee'. De soort is gebonden aan (kalkrijke) duingebieden, waaronder het habitatype H2190. De soort komt derhalve alleen voor in de duingebieden die onder het Natura 2000-gebied 'Waddenzee' vallen. Nieuwe korfslak is aanwezig op Rottumeroog en Rottumerplaat (aanwijzingsbesluit Waddenzee).

De enige factor met een potentiële reikwijdte tot het leefgebied van de nieuwe korfslak is de tijdelijke toename in depositie tijdens de aanlegwerkzaamheden. Toename in stikstofdepositie van duinvalleien kan resulteren in (onder andere) verzuuring en verzuring van de habitat van de soort. Ten behoeve van het project is op 13 oktober 2017 een berekening met AERIUS gemaakt (kenmerk: RroRph6x9yPd) en op 16 oktober 2017 is deze als aanvulling op de aanvraag ingediend. Uit deze AERIUS-berekening blijkt dat er geen toename van depositie plaatsvindt op de stikstof gevoelige habitats van het gebied 'Waddenzee'. Effecten op het leefgebied van nieuwe korfslak in het Natura 2000-gebied 'Waddenzee' zijn uit te sluiten.

Groenknolorchis

Groenknolorchis is een aangewezen Habitatrichtlijnsoort voor de Natura 2000-gebieden 'IJsselmeer', 'Duinen en Lage Land Texel' en 'Duinen Vlieland'.

Groenknolorchis is binnen het Natura 2000-gebied 'IJsselmeer' gebonden aan het habitatype overgangs- en trilvenen, subtype A (H7140A). Van dit habitatype komen restanten voor langs de Friese kustzone, met een totaal areaal van ongeveer 4 ha. Sinds 2005 is de groenknolorchis niet meer aangetroffen binnen het gebied (beheerplan IJsselmeer). In het gebied 'Duinen en Lage Land Texel' is momenteel een levensvatbare populatie van de soort aanwezig. Ook in het gebied 'Duinen Vlieland' is momenteel een levensvatbare populatie van de soort aanwezig. In beide duingebieden is de soort gebonden aan jonge, kalkrijke, vochtige duinvalleien (H2190).

Aangezien alle werkzaamheden ten behoeve van het initiatief buiten de grenzen van Natura 2000 worden uitgevoerd, kan een direct effect op (potentiële) groeiplaatsen voor deze soort worden uitgesloten.

De enige factor met een potentiële reikwijdte tot de groeiplaatsen van de soort in de gebieden 'IJsselmeer', 'Duinen en Lage Land Texel' en 'Duinen Vlieland' is de tijdelijke toename in depositie tijdens de aanlegwerkzaamheden. Toename in depositie kan resulteren in (onder andere) verzuuring en verzuring van de habitat van de soort. Ten behoeve van het initiatief is op 13 oktober 2017 een berekening met AERIUS gemaakt (kenmerk: RroRph6x9yPd) en op 16 oktober 2017 is deze als aanvulling op de aanvraag ingediend.

Uit deze AERIUS berekening blijkt dat er geen toename van depositie plaatsvindt op de stikstof gevoelige habitats van de gebieden 'Duinen en Lage Land Texel' en 'Duinen Vlieland'.

Effecten op het de groeiplaatsen van groenknolorchis in deze Natura 2000-gebieden zijn uit te sluiten. Tevens blijkt dat door de toename van stikstofdepositie als gevolg van het project windpark NHH op Natura 2000-gebied '*IJsselmeer*' de kritische depositiewaarde van het gebied niet overschreden wordt. Een negatief effect op de instandhoudingsdoelstelling voor groenknolorchis is daarmee uit te sluiten.

Noordse woelmuis

Zowel het Natura 2000-gebied '*IJsselmeer*' als het gebied '*Duinen en Lage Land Texel*' is aangewezen voor de noordse woelmuis. In beide gebieden is de soort een prioritaire soort (dier- en plantensoorten die bedreigd, kwetsbaar, zeldzaam of inheems zijn en daarom bijzondere communautaire aandacht behoeven).

Vitale populaties van de soort komen in het IJsselmeergebied voor in de Makkumernoord- en -zuidwaard (beheerplan IJsselmeer). De habitat van de noordse woelmuis bestaat hier uit nat rietland (rietmoeras). Op Texel komt de soort zowel voor in de duingebieden als in het poldergebied.

Alle werkzaamheden vinden plaats op minimaal 600 meter afstand van het Natura 2000-gebied '*IJsselmeer*'. De daadwerkelijke afstand tot bekende vitale populaties van de noordse woelmuis betreft een veelvoud van deze afstand. Directe aantasting van leefgebied van noordse woelmuis vindt derhalve niet plaats. Dit geldt voor zowel het Natura 2000-gebied '*IJsselmeer*' als het gebied '*Duinen en Lage Land Texel*'.

Het enige relevante effect met een reikwijdte tot het leefgebied van de soort in de Friese kustzone binnen het Natura 2000-gebied '*IJsselmeer*' is een mogelijke toename van stikstofdepositie met verruiging als gevolg. Ten behoeve van het project is op 13 oktober 2017 een berekening met AERIUS gemaakt (kenmerk: RroRph6x9yPd) en op 16 oktober 2017 is deze als aanvulling op de aanvraag ingediend. Uit deze AERIUS berekening blijkt dat van de habitattypen die onderdeel vormen van het leefgebied van noordse woelmuis in het IJsselmeergebied, in de huidige situatie de kritieke depositiewaarde niet overschreden wordt. Hierdoor heeft de tijdelijke toename in stikstofdepositie als gevolg van windpark NHH geen negatief effect op dit habitatype.

Effecten van verstoring op de noordse woelmuis, direct en indirect, inclusief effecten op het leefgebied van de soort, zijn door de afstand tussen werklocaties en het leefgebied uit te sluiten.

Zeehonden

Het Natura-2000-gebied '*Waddenzee*' is aangewezen voor gewone en grijze zeehond.

Ten behoeve van het project heeft geen aanvullend onderzoek plaatsgevonden naar beide soorten. Aangezien beide soorten jaarlijks geïnventariseerd worden door Imares is hier ook geen aanleiding toe.

Zowel gewone als grijze zeehond komen voor in het westelijk deel van de Waddenzee, waarbij de verspreiding van de grijze zeehond zich met name beperkt tot dit westelijk deel van de Waddenzee. Beide populaties in de Waddenzee nemen in aantal toe.

De beide soorten zeehonden kunnen in principe last hebben van geluidsverstoring, maar de plaatsing of het in gebruik hebben van windturbines die op land op aanzienlijke afstand van het water van de Waddenzee worden geplaatst zullen geen geluidsverstoring voor zeehonden in de Waddenzee veroorzaken.

Voor zeehonden ligt de afstand van de irritatiegrens bij heiwerkzaamheden op ongeveer 500 meter (Blacqui re et al., 2008). Aangezien de afstand van windpark NHH tot Natura 2000 minimaal 600 meter is, houdt dit in dat de zeehonden op eventuele ligplaatsen binnen de grenzen van Natura 2000 door het uitvoeren van de werkzaamheden geen verstoring onder- vinden van de heiwerkzaamheden. Een negatief effect door geluidsverstoring op gewone en grijze zeehond is derhalve uit te sluiten.

Naast geluidsverstoring kan visuele verstoring optreden. Het windpark NHH wordt op land gerealiseerd met een minimale afstand tot de kust van 600 meter. Omdat een deel van de werkzaamheden op hoogte plaatsvindt, dient visuele verstoring als factor te worden meege- nomen. De afstand waarop visuele verstoring van zeehonden optreedt hangt af van het type verstoringbron. Onderzoek naar visuele verstoring van de gewone zeehond heeft uitgewe- zen dat de grootste afstand waarop een reactie optrad, die kan worden gezien als visuele verstoring, 1200 meter bedraagt. Gewone en grijze zeehond verschillen niet wezenlijk van elkaar, waardoor de visuele verstoring voor grijze zeehond in een worst case scenario slechts marginaal zal afwijken van die van gewone zeehond. Aangezien de dichtstbijzijnde ligplaats op een afstand van rond de 1200 meter ligt en de ligplaatsen allen in de ‘open’ Waddenzee liggen en zichtlijnen vanaf die ligplaatsen in de richting van het windpark NHH in de huidige situatie reeds worden onderbroken door (hoge) obstakels als de dijk, bebouwing, bomen, etc. is de verwachting dat visuele verstoring van zowel gewone als grijze zeehond kan worden uitgesloten.

Rivierdonderpad

Binnen het Natura 2000-gebied ‘*IJsselmeer*’ is de Friese kustzone aangewezen voor rivier- donderpad. Het plangebied zelf maakt als zodanig geen deel uit van het Habitatrictlijn- gebied voor de soort. Alle te plaatsen windturbines worden op land geplaatst op een minimale afstand van 600 meter tot het Natura 2000-gebied ‘*IJsselmeer*’.

Hierdoor kan een significant effect van de werkzaamheden op de instandhoudingsdoelstel- lingen van de rivierdonderpad worden uitgesloten.

Fint, rivierprik en zeeprik

Het Natura 2000-gebied Waddenzee is aangewezen voor de vissoorten fint, rivierprik en zee- prik. Fint, rivierprik en zee- prik zijn anadrome soorten, deze soorten zijn voor het voltooien van de volledige levenscyclus zowel afhankelijk van zout als van zoet water. Door de over- eenkomst in functie die Waddenzee en IJsselmeer hebben voor alle drie soorten, zijn de effecten vergelijkbaar en worden daarom gecombineerd besproken. Het Natura 2000-gebied Waddenzee is voor alle drie de soorten aangewezen. Voor deze soorten vervult het IJssel- meer alleen tijdens de migratie naar voortplantingsgebieden een rol, maar is als gebied zelf niet voor deze soorten aangewezen.

Alle te plaatsen windturbines worden op land geplaatst op een minimale afstand van 600 meter tot het Natura 2000-gebied ‘*Waddenzee*’.

Hierdoor kan een significant effect van de werkzaamheden op de instandhoudingsdoelstel- lingen van de fint, rivierprik en zee- prik worden uitgesloten.

B3.3. Habitattypen

Voor de Natura 2000-gebieden ‘*IJsselmeer*’, ‘*Waddenzee*’, ‘*Duinen en Lage Land Texel*’ en ‘*Duinen Vlieland*’ zijn verscheidene habitattypen aangewezen. Aangezien het initiatief niet

binnen de grenzen van een van deze Natura 2000-gebieden is gelegen, zijn directe effecten op de aangewezen habitattypen uitgesloten.

Effecten kunnen zich enkel voordoen wanneer het de depositie van stikstof op stikstofgevoelige habitattypen betreft. Ten behoeve van het project is op 13 oktober 2017 een berekening met AERIUS gemaakt (kenmerk: RroRph6x9yPd) en op 16 oktober 2017 is deze als aanvulling op de aanvraag ingediend. Stikstofdepositie kan enkel optreden tijdens de aanlegfase en is daarmee als tijdelijk aan te merken. Uit de AERIUS berekening blijkt dat er enkel een tijdelijke toename van 0,06 mol/ha/jaar op de gevoelige habitattypen van Natura 2000-gebied 'Ijsselmeer' te verwachten is. Hiermee wordt de kritieke depositiewaarde echter geenszins overschreden. Nadelige effecten als gevolg van stikstofdepositie op stikstofgevoelige habitattypen zijn hiermee uit te sluiten.

B3.4. Cumulatie

Op grond van artikel 2.7 Wnb moet worden beoordeeld of het project afzonderlijk of in combinatie met andere plannen en projecten significante gevolgen kan hebben voor de in het kader van de betrokken Natura 2000-gebieden te beschermen waarden.

Cumulatie van effecten is alleen aan de orde wanneer initiatieven effecten hebben op dezelfde habitats of soorten met een instandhoudingsdoelstelling in een van de relevante Natura 2000-gebieden. Uit de MER en PB volgt dat windpark NHH alleen effecten veroorzaakt in relatie tot Natura 2000-gebied 'Ijsselmeer'. In de analyse van cumulatieve effecten op Natura 2000-gebied 'Ijsselmeer' zijn de volgende initiatieven in ogenschouw genomen (voor meer gedetailleerde informatie, zie Hoofdstuk 7 van de PB):

- Windpark Wieringermeer;
- Windpark Fryslân;
- het Afsluitdijk Wadden Center;
- de Nieuwe Afsluitdijk;
- de vismigratierivier;
- de visserij met staand water.

Windpark NHH heeft geen effecten op habitattypen in nabijgelegen Natura 2000-gebieden (direct noch indirect). Effecten van andere projecten op habitattypen cumuleren dus niet met effecten van windpark NHH.

De effecten op de meervleermuis, een soort met een instandhoudingsdoel in Natura 2000-gebied Ijsselmeer, worden als afwezig of hooguit incidenteel beoordeeld. In het onderzoek zijn in het plangebied op de turbinelocaties geen meervleermuizen waargenomen. Effecten van andere initiatieven op meervleermuizen cumuleren dus niet met effecten van windpark NHH.

De effecten van het windpark NHH die kunnen optreden als gevolg van verstoring van vogels zijn klein. Voor alle soorten is vastgesteld dat er voldoende ruimte binnen het plangebied is om uit te wijken bij verstoring. Cumulatie van effecten door verstoring van soorten met een instandhoudingsdoel uit omliggende Natura 2000-gebieden met effecten van andere projecten is daarom niet aan de orde.

Tevens is beoordeeld dat windpark NHH geen significant negatieve effecten door sterfte onder aanvaringsslachtoffers veroorzaakt op vogelsoorten met een instandhoudingsdoel in een van de relevante Natura 2000-gebieden. Wel zijn er enkele soorten waarop geringe of zelfs slechts incidentele effecten veroorzaakt worden. Deze soorten zijn opgenomen in Tabel 4.

Hierin zijn ook de effecten van de hierboven genoemde windparken op diezelfde soorten opgenomen.

Tabel 4. Overzicht effecten en cumulatie relevante vogelsoorten in Natura 200-gebied IJsselmeer. * = tussen haakjes wordt 1% van de natuurlijke mortaliteit t.o.v. de huidige aantallen weergegeven.

	1 % natuurlij- ke mortaliteit t.o.v. IHD	Sterfte NHH	Sterfte WP Wieringermeer	Sterfte WP Fryslân	Cumulatieve sterfte
kleine zwaan	3	<<1	1-enkele	-	1-enkele
kolgans	52	3-9	<<1	-	3-9
grauwe gans	1	<<1	enkele	-	enkele
brandgans	24	6-18	<<1	-	6-18
smient	31 (17)*	enkele	<<1	-	enkele
wilde eend	13	enkele	enkele	-	enkele

Samenvattend is er in cumulatie hooguit sprake van een marginale vergroting van effecten op kleine zwaan, grauwe gans en wilde eend. Ook in cumulatie blijft de sterfte onder deze soorten echter ruim binnen het 1 %-criterium. Gezien de zeer geringe omvang van effecten van windpark NHH op deze drie soorten, is van cumulatie van effecten van enige omvang of betekenis geen sprake. Significante negatieve effecten kunnen worden uitgesloten.

In de passende beoordeling is in hoofdstuk 7 aangegeven welke plannen en projecten in cumulatie zijn beschouwd. Op grond van het bepaalde in hoofdstuk 5 van de PB wordt geconcludeerd dat significante negatieve effecten op het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen van het IJsselmeer, Waddenzee, Duinen en Lage land Texel en Duinen Vlieland voor relevante soorten of de uitbreiding van de omvang en/of kwaliteit van het leefgebied voor soorten al dan niet met een verbeterdoelstelling, met inbegrip van mitigatie en cumulatie, met zekerheid uitgesloten kunnen worden. Wij sluiten ons bij dit oordeel aan.

B3.5. Natuurschoon en natuurwetenschappelijke waarden

Friese IJsselmeerkust

Voor de Friese IJsselmeerkust zijn voormalige beschermde natuurmonumenten/staatsnatuurmonumenten gelegen, vallend binnen de begrenzing van het Natura 2000-gebied 'IJsselmeer', waarin als te beschermen waarden ook landschappelijke waarden en de bescherming van het natuurschoon worden benoemd. Het betreft zes separate gebieden op verschillende locaties langs de Friese IJsselmeerkust. Als doelstelling ten aanzien van natuurschoon geldt: *'Het weidse, open karakter van het gebied, met uitgestrekte riet- en moerasvegetaties, struwelen en korte gemaaide vegetaties maakt het gebied zowel van de IJsselmeerdijk als vanaf het IJsselmeer van grote betekenis uit het oogpunt van natuurschoon'*.

Voor het beschermd natuurmonument Stoenckherne (tevens fysiek onderdeel van de Friese IJsselmeerkust) geldt dat het natuurmonument vanuit het oogpunt van natuurschoon van betekenis is: *'door de weidsheid van het landschap en door de afwisseling van gras- en rietlanden, rietzomen, de natuurlijke inham en het water'*.

Gezien het feit dat het initiatief volledig buiten de grenzen van Natura 2000, en daarmee buiten de grenzen van de voormalige beschermde natuurmonumenten plaatsvindt, kunnen directe negatieve effecten op het beschermd natuurschoon worden uitgesloten. Dit laat onverlet dat de windturbines zichtbaar zullen zijn vanuit deze gebieden en een verandering van het beeldveld teweeg zullen brengen.

Om het nadelige effect van de windturbines op het natuurschoon zoveel mogelijk te beperken zullen wij een voorschrift opnemen waaruit volgt dat de rotorbladen moeten worden

voorzien van een anti-reflectie coating teneinde een verlaging van het contrast en dus verlaging van de zichtbaarheid te bewerkstelligen. Het terugdringen van reflectie van lichtstralen op een turbineblad betekent dat het door een waarnemer op afstand minder snel opgemerkt zal worden. Dit verkleint de zichtbaarheid van het windpark NHH.

Conclusie

In de huidige situatie is het weidse en open karakter reeds aangetast door het bestaande windpark Hiddum-Houw, bestaande uit 10 windturbines. Om het nadelige resteffect van de windturbines op het natuurschoon zoveel mogelijk te beperken zullen wij een voorschrift opnemen waaruit volgt dat de rotorbladen moeten worden voorzien van een anti-reflectie coating.

Waddenzee

Gekoppeld aan de Aanwijzing Natura 2000 'Waddenzee' zijn ook nationale doelstellingen voortvloeiend uit de aanwijzing tot staatsnatuurmonument. Dit zijn doelen die zien op de bescherming van het weidse landschap, het natuurschoon, de kenmerkende rust. De toetsing aan deze doelen is ten opzichte van de Natura 2000-doelen relatief eenvoudiger en minder strikt.

De instandhoudingsdoelstelling van een Natura 2000-gebied zijnde een voormalig natuurmonument heeft mede betrekking op *'het behoud, herstel en de ontwikkeling van het natuurschoon'* van het gebied.

Als doelstelling ten aanzien van natuurschoon geldt:

'Het weidse karakter, het vrije spel der elementen, de voortdurende wijziging van de grenzen van land en water en de grote vormenrijkdom bieden de mogelijkheid tot het opdoen van wisselende en boeiende ervaringen en zijn wezenlijke kenmerken van het gebied. Essentieel is dat de invloed van de menselijke activiteiten op het landschap in het niet zinkt bij het stempel dat de natuurlijke elementen op de Waddenzee drukken. Het landschap kenmerkt zich door zijn vrijwel ongeschonden en open karakter'.

Als landschappelijke kwaliteiten van de Waddenzee worden in het BARRO aangemerkt de rust, weidsheid, open horizon en natuurlijkheid met inbegrip van de duisternis. Dit sluit aan op de omschrijving die in de Aanwijzing tot Staatsnatuurmonument Waddenzee is opgenomen.

Rust

Geluidseffecten tijdens de aanlegfase (o.a. heien) worden door het treffen van aanvullende mitigerende maatregelen gereduceerd tot de eerder genoemde 500 meter en reiken daarmee niet tot in de Waddenzee. Windturbines produceren ook tijdens de exploitatiefase geluid. Gezien de grote afstand tot de grens van het natuurmonument worden geluidseffecten ook tijdens de exploitatiefase uitgesloten. De kenmerkende rust wordt niet aangetast.

Weidse open karakter en landschap

De noodzakelijke beoordeling vanuit het BARRO gezien vertoont een grote overlap met de beoordeling van effecten op de in het kader van de Aanwijzing Staatsnatuurmonument Waddenzee te beschermen natuurschoonwaarden.

Van belang is dat het windpark NHH is voorzien buiten de grenzen van Natura 2000. Door de afmetingen van de turbines is het windpark NHH vanaf de Waddenzee wel zichtbaar. Echter, externe werking is in dit kader per definitie niet van toepassing. De zichtbaarheid van

het windpark NHH is afhankelijk van het standpunt (inclusief afstand), kijkrichting en weersomstandigheden. Bij helder weer is het windpark NHH tot op grotere afstand te zien dan bij regenachtig weer. Uiteraard zijn objecten tussen de waarnemer en het windpark NHH ook in grote mate van invloed op de zichtbaarheid.

Voor de open horizon van de Waddenzee dient gekeken te worden naar de gevolgen van het windpark NHH voor de openheid en horizonbeslag. Openheid heeft te maken met de 'vulling' van het beeld dat de beschouwer heeft. In de regel wordt hierbij aangehouden dat naar mate een windpark het beeld minder vult dit de openheid of weidsheid minder aantast. Horizonbeslag heeft te maken met de feitelijke breedte van het windpark NHH binnen het blikveld van de beschouwer. Hier geldt als vuistregel: hoe breder de opstelling, hoe groter het horizonbeslag, hoe negatiever de beoordeling. Hierbij dient opgemerkt te worden dat het windpark NHH slechts uit 9 turbines bestaat.

In de huidige situatie is het weidse en open karakter reeds aangetast door het bestaande windpark Hiddum-Houw, bestaande uit 10 windturbines. Om het nadelige resteffect van de windturbines op het natuurschoon zoveel mogelijk te beperken zullen wij een voorschrift opnemen waaruit volgt dat de rotorbladen moeten worden voorzien van een anti-reflectie coating teneinde een verlaging van het contrast en dus verlaging van de zichtbaarheid te bewerkstelligen. Het terugdringen van reflectie van lichtstralen op een turbineblad betekent dat het door een waarnemer op afstand minder snel opgemerkt zal worden. Dit verkleint de zichtbaarheid van het windpark NHH.

Conclusie

Het windpark NHH zal vanaf de Waddenzee zichtbaar zijn. Door de locatie, onderlinge plaatsing en de geringe omvang is er geen sprake van een significante aantasting van de weidsheid en open horizon van de Waddenzee. Om het nadelige resteffect van de windturbines op het natuurschoon zoveel mogelijk te beperken zullen wij een voorschrift opnemen waaruit volgt dat de rotorbladen moeten worden voorzien van een anti-reflectie coating.

B4. Toetsing aan relevante beschermde soorten (Soortenbescherming; Hoofdstuk 3 Wnb)

Er heeft in de PB uitvoerig onderzoek plaatsgevonden naar de aanwezigheid van beschermde soorten in het plangebied. Uit dit onderzoek is gebleken dat ontheffing aangevraagd dient te worden voor de 72 vogelsoorten die onder A1.5. worden genoemd (voor zover het soorten betreft die beschermd zijn op grond van de Vogelrichtlijn) en voor laatvlieger en ruige dwergvleermuis (voor zover het niet-vogelsoorten betreft die beschermd zijn op grond van de Habitatrichtlijn). Overige beschermde soorten zijn niet in het plangebied aangetroffen en/of hebben daar geen binding mee. Ontheffing voor deze overige soorten is derhalve niet van toepassing.

Vogels

Het plangebied ligt in een landelijk, agrarisch gebied met verspreid enkele erven. In en nabij het plangebied komt een grote verscheidenheid aan vogelsoorten voor van zowel bewoond gebied, weide en graslanden, water en bossen en struweel. Voor de soorten waarvan het nest een jaarrond beschermde status geniet geldt dat enkel overvliegende exemplaren zijn waargenomen of exemplaren die geen directe binding met het plangebied ter hoogte van de windturbines hebben. Er zijn geen waarnemingen van jaarrond beschermde nesten in het plangebied bekend. Tevens zijn er rondom de negen windturbinelocaties geen specifieke landschapselementen aanwezig die essentieel zijn voor het functioneren van het leefgebied

van vogels met een jaarrond beschermd nest. Vogels als buizerd, boomvalk of sperwer die mogelijk in de omgeving voor kunnen komen, maken gebruik van een groot, open foerageergebied van enkele kilometers rondom de nestplaats, waarbinnen zeker voldoende alternatieven aanwezig zijn. Voor de soorten die afhankelijk zijn van bebouwing, bos of een meer kleinschalig landschap is het plangebied evenmin geschikt.

Verstoring

Opzettelijke verstoring van vogels is een overtreding van artikel 3.1, vierde lid, Wnb. Het verbod op verstoring is niet van toepassing indien de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort (artikel 3.1, vijfde lid, Wnb).

Het plangebied biedt nestgelegenheid voor algemeen voorkomende vogels van weide en oevers. De werkzaamheden kunnen tijdens het broedseizoen (15 maart - 15 augustus) eventuele broedvogels verstoren.

Door adequate mitigatiemaatregelen toe te passen, zoals de werkzaamheden buiten het broedseizoen uit te voeren, zijn effecten op vogels en daarmee een overtreding van de verbodsbepalingen in principe echter te voorkomen. Aangezien verwacht wordt dat dit in verband met de planning niet uitsluitend mogelijk is, is het van belang dat de werkzaamheden in ieder geval voor het broedseizoen worden ingezet en er vervolgens continue door wordt gewerkt. Werkzaamheden mogen niet langer dan enkele dagen stilgelegd worden, zodat vogels niet gaan broeden in het gebied waar gewerkt wordt. Daarnaast kunnen potentiële broedplekken voor aanvang van het broedseizoen ongeschikt gemaakt worden voor broedende vogels door de vegetatie kort te maaien of op andere wijze ongeschikt te maken voor broedvogels. Dit heeft betrekking op hoge grasvegetatie en hagen, heggen, bomen en struiken. De vegetatie moet dan gedurende de werkzaamheden ook kort of kaal gehouden worden. Dit dient te worden vastgelegd in het Ecologisch Werkprotocol en te allen tijde begeleid te worden door een deskundig ecooloog.

Als door de begeleidend ecooloog wordt geconstateerd dat in de directe omgeving van de werkzaamheden geen vogels broeden bij de start van de werkzaamheden, vindt geen overtreding van de verbodsbepalingen plaats. Indien er werkzaamheden tijdens het broedseizoen plaatsvinden, dient de begeleidend ecooloog vast te stellen dat er geen broedende vogels aanwezig zijn binnen de verstoringafstand van de werkzaamheden. Mochten er wel broedende vogels aanwezig zijn, dan wordt er pas gestart met de werkzaamheden (of doorgaan met werken) wanneer er na opname geen broedende vogels meer aanwezig zijn. Op deze manier wordt verstoring van broedende vogels en het vernielen van nestplaatsen tijdens de aanlegfase voorkomen.

Ten gevolge van het geluid, de bewegingen en/of de fysieke aanwezigheid van (draaiende) windturbines kunnen vogels verstoord dan wel gedood worden. Door een dergelijke effect wordt het leefgebied in de directe omgeving van windturbines minder geschikt dan wel verlaten.

Uit onderzoek is gebleken dat windturbines in het algemeen slechts in beperkte mate een versturende invloed hebben op broedende vogels. Bij veel soorten zijn in het geheel geen versturende effecten in de broedperiode aangetoond, en waar dat wel het geval is zijn de effectafstanden geringer dan die buiten de broedperiode. Doordat vogels doorgaans in ruimtelijk verspreide territoria voorkomen zijn de aantallen beïnvloede vogels daarnaast veelal kleiner. Op de landelijk algemeen voorkomende broedvogelsoorten worden van het windpark

NHH daarom geen effecten verwacht die de staat van instandhouding van deze soorten kunnen beïnvloeden.

In de omgeving van het plangebied komen zeven soorten broedvogels voor die op de Rode Lijst zijn opgenomen, namelijk boerenzwaluw, boomvalk, graspieper, grutto, kerkuil, veldleeuwerik en watersnip.

Boerenzwaluw en kerkuil zijn voor een belangrijk deel afhankelijk van bebouwing voor hun nestlocaties. Op de meeste locaties ontbreekt het aan bebouwing in de directe nabijheid (binnen enkele honderden meters) van de voorgenomen windturbineopstellingen. Op locaties waar wel bebouwing staat, staan in de huidige situatie reeds windturbines in de directe nabijheid. Hiermee treedt geen verandering in verstoring op. Het aantal windturbines in de nabijheid van bebouwing neemt in de gebruiksfase zelfs af (van 10 naar 6 turbines, ten zuiden van de snelweg A7). Hierdoor is het uitgesloten dat door het geplande windpark de staat van instandhouding van deze soorten wordt beïnvloed.

Boomvalk is afhankelijk van begroeiing voor zijn nestlocatie. De soort maakt veelal gebruik van bestaande nesten van o.a. ekster of kraai. Doordat begroeiing op een enkele uitzondering na niet voorkomt in de nabijheid van de voorgenomen windturbineopstellingen, betekent dat er voor de boomvalk geen sprake zal zijn van een verstoring of vernietiging van broedplaatsen door de aanwezigheid van de windturbines. Hierdoor is het uitgesloten dat door het geplande windpark de staat van instandhouding van deze soort wordt beïnvloed.

Van de soorten graspieper, grutto, veldleeuwerik en watersnip, die broeden in het open weiland of akkerland, broedt maar een zeer klein aantal (enkele tot maximaal enkele tientallen paren) in de mogelijke verstoringzone rondom de opstellingslocaties van de geplande windturbineopstellingen. In het MER en PB is berekend dat van deze soorten slechts zeer geringe aantallen broedparen (minder dan 1 paar per soort) als gevolg van het project verstoord zullen worden. Hierdoor is het uitgesloten dat door het geplande windpark de staat van instandhouding van deze soort wordt beïnvloed.

Het park bestaat uit slechts 9 windturbines die op ruime afstand (enkele honderden meters) van elkaar worden geplaatst. Hierdoor is geen sprake van een dicht cluster aan windturbines. Er is pas sprake van een effectieve barrière als vogels door een windparkopstelling hun voedsel- of rustgebied niet kunnen bereiken of dergelijke gebieden in belangrijke mate minder functioneel worden. Er zijn voldoende mogelijkheden voor vogels om het windpark aan weerszijden te passeren of zelfs tussen de windturbines door te vliegen. Er is dus geen sprake van barrièrewerking. Het is daarom uitgesloten dat verstoring tijdens de exploitatiefase van het windpark de staat van instandhouding van niet-broedvogelsoorten beïnvloedt.

Door de aanwezigheid van windturbines zal het agrarisch gebied en dan met name de graslanden in de directe omgeving van de windturbines minder geschikt worden als foerageergebied. Gezien het beperkte aantal voorziene windturbines is het echter uitgesloten dat dit resulteert in een wezenlijk effect op de staat van instandhouding van soorten die van dit type habitat gebruik maken (onder andere ganzen). Veruit het grootste deel van het plangebied blijft beschikbaar om te foerageren. Daarnaast worden ook tien windturbines gesaneerd, waardoor een deel van voorheen verstoord gras- en akkerland weer voor vogels beschikbaar komt.

Aanvaring

Een ontheffing voor het opzettelijk doden van vogels kan worden afgegeven als er geen verslechtering optreedt van de staat van instandhouding voor de betreffende vogelsoorten. Dit kan worden aangetoond als de additionele sterfte onder vogels door aanvaring met de windturbines kleiner is dan 1 % van de jaarlijkse natuurlijke sterfte van de betreffende soort (1 %-mortaliteitsnorm of ORNIS-norm). De grootte van de relevante vogelpopulaties² en de omvang van 1 % van de natuurlijke sterfte van de relevante soorten is weergegeven in Tabel 6 en 5. Indien de additionele sterfte minder is dan deze 1 %-mortaliteitsnorm, kan een effect op de staat van instandhouding van de betreffende populatie met zekerheid worden uitgesloten. Indien de additionele sterfte groter is dan de 1 %-mortaliteitsnorm, betekent dat niet per definitie dat er wel een effect op de staat van instandhouding van de betreffende populatie optreedt, maar is nadere beschouwing van de daadwerkelijke effecten noodzakelijk.

In de exploitatiefase van het windmolenpark kunnen vogels in aanvaring komen met de rotors, mast of het zog achter de windturbine. Hierdoor kunnen ze gewond raken of sterven. Het aantal aanvaringen is afhankelijk van het aanvaringsrisico en de intensiteit van vliegbevingen. Voor het selecteren van de relevante soorten wordt een stappenplan gebruikt dat in Tabel 5 wordt weergegeven.

Tabel 5. Stappenplan voor selectie van relevante soorten voor het plangebied.

Stap 1 Soorten in Nederland	
Selectie vogelsoorten die in Nederland op grond van voorkomen redelijkerwijs als aanvaringsslachtoffer verwacht mogen worden.	
1a	Input: Nederlandse avifauna (507 soorten, per 30 september 2013).
1b	Niet in selectie: 206 soorten dwaalgasten die afgelopen 5 jaar gemiddeld ≤ 10 x/jaar in Nederland zijn waargenomen, zonder dat Nederland een onderdeel vormt van de functionele jaarcyclus fase (bijv. wel de sneeuwuil, maar niet de Oehoe omdat de Oehoe in Nederland jaarlijks tot broeden komt).
1c	Niet in selectie: 26 zeldzame soorten die afgelopen 5 jaar gemiddeld < 100 x/jaar in Nederland zijn waargenomen, waarvan het voorkomen zeer verspreid is en zonder dat Nederland een onderdeel vormt van de functionele jaarcyclus fase.
Resultaat: 275 soorten die talrijk genoeg zijn om in Nederland jaarlijks als aanvaringsslachtoffer verwacht te kunnen worden (1a -1b - 1c). Nota bene: Deze lijst is voor elk windmolenpark gelijk.	
Stap 2 Soorten in het plangebied	
Selectie vogelsoorten die in het plangebied op grond van voorkomen redelijkerwijs als aanvaringsslachtoffer verwacht mogen worden.	
2a	Input: Landelijke groslijst met 275 soorten (zie stap 1a).
2b	Niet in selectie: soorten die afgelopen 5 jaar niet of nauwelijks (gemiddeld ≤ 5 ex/jaar) in het plangebied aanwezig waren, omdat: - de soort geen sterke binding heeft met habitatype(n) dat in het plangebied voorkomt; - de soort landelijk (zeer) schaars en verspreid voorkomt en hooguit incidenteel in het plangebied.
2c	Niet in selectie: soorten die in kleine aantallen (< 100 ex/jaar) in het plangebied voorkomen/overtrekken en waarvan het absolute aantal slachtoffers verwaarloosbaar is omdat de aanvaringskans voor een individu van alle soorten vogels sowieso zeer klein is.
2d	Niet in selectie: soorten die een duidelijke binding hebben met het plangebied maar waarvan de kans op aanvaring zeer klein is, omdat: - het vogels betreft die in de broedtijd sterk aan een specifiek habitat gebonden zijn en niet op risicovolle hoogte vliegen; - het vogels betreft die buiten de broedtijd weinig risicovolle vliegbewegingen ten aanzien van windparken hebben.

² Voor de bron van de populatiegroottes voor de relevante soorten verwijzen wij naar Tabel 4.2 en 4.3 in het Activiteitenplan behorende bij de aanvraag.

In dit stappenplan worden de niet-relevante soorten stap-voor-stap verwijderd uit de lijst met alle Nederlandse vogels. Voor windpark NHH levert dit een lijst op met 21 soorten met een directe binding aan het plangebied (broedvogels en niet-broedvogels), die op grond van voorkomen en gedrag jaarlijks als aanvaringsslachtoffer verwacht kunnen worden (zie Tabel 6). Voor de soorten die tijdens het selectieproces als niet-relevant zijn beoordeeld, geldt dat jaarlijks meer dan incidentele slachtoffer-aantallen onder deze soorten uitgesloten kunnen worden.

Tabel 6. – Aanvaringsslachtoffers als gevolg van windpark NHH bij vogelsoorten met een directe binding aan het plangebied. (b = broedvogel, nb = niet-broedvogel).

Soort	Wetenschappelijke naam	Gebruik	Populatie-grootte	1 % mortaliteits-grens ³	Verwacht aantal slachtoffers NHH ⁴
blauwe reiger	<i>Ardea cinerea</i>	nb	274.500	736	2
brandgans	<i>Branta leucopsis</i>	nb	342.000	308	10
bruine kiekendief	<i>Circus aeruginosus</i>	nb	100.000	260	2
goudplevier	<i>Pluvialis apricaria</i>	nb	925.000	2.498	2
grauwe gans	<i>Anser anser</i>	nb	190.000	323	5
graspieper	<i>Anthus pratensis</i>	b	1.000.000	4.570	2
grutto	<i>Limosa limosa</i>	b	172.500	104	2
kievit	<i>Vanellus vanellus</i>	b, nb	500.000	1.475	2
kleine mantel-meeuw	<i>Larus fuscus</i>	nb	382.500	333	5
knobbelzwaan	<i>Cygnus olor</i>	b, nb	32.800	49	2
kokmeeuw	<i>Chroicocephalus ridibundus</i>	nb	350.000	350	5
kolgans	<i>Anser albifrons</i>	nb	690.000	1.904	5
krakeend	<i>Anas strepera</i>	b, nb	34.800	97	2
scholekster	<i>Haematopus ostralegus</i>	b, nb	210.000	252	2
smient	<i>Anas penelope</i>	nb	1.065.000	5.006	10
stormmeeuw	<i>Larus canus</i>	nb	350.000	490	2
tureluur	<i>Tringa totanus</i>	b	250.000	650	2
veldleeuwerik	<i>Alauda arvensis</i>	b	1.000.000	4.870	2
wilde eend	<i>Anas platyrhynchos</i>	b, nb	720.000	2.686	10
wulp	<i>Numenius arquata</i>	nb	850.000	2.244	2
zilverbmeeuw	<i>Larus argentatus</i>	nb	200.000	240	5

Zoals blijkt uit Tabel 6 ligt voor alle 21 soorten de geschatte sterfte ruim onder de 1%-mortaliteitsnorm. Dit betekent dat de additionele sterfte, veroorzaakt door windpark NHH, ten

³ Waarden voor jaarlijkse overleving (of natuurlijke sterfte) van soorten komen uit Van der Jeugd et al. (2014) of de website van de BTO (British Trust for Ornithology), Bird Facts (<https://www.bto.org/about-birds/birdfacts>). Wanneer meerdere waarden beschikbaar waren is uit voorzorg de hoogste waarde voor overleving (dus de laagste jaarlijkse mortaliteit) gebruikt om de 1% mortaliteitsgrens te bepalen.

⁴ De jaarlijkse mortaliteit als gevolg van het project windpark NHH is berekend aan de hand van het Band collision risk model (2012).

opzichte van de natuurlijke sterfte van de populatie gezien kan worden als een (zeer) kleine hoeveelheid, die zeker geen invloed zal hebben op de staat van instandhouding van de betrokken populatie.

In de bovenstaande tabel zijn, op basis van de informatie over huidige aantallen broedvogels en vogels die het gebied buiten het broedseizoen gebruiken, de soorten met directe binding aan het gebied opgenomen waarvan moet worden aangenomen dat ze jaarlijks als aanvaringsslachtoffer in windpark NHH kunnen optreden.

Het jaarlijks te verwachten aantal aanvaringsslachtoffers is geschat op grond van wat bekend is van aanvaringskansen van deze soorten en het totaal aantal te verwachten aanvaringsslachtoffers zoals dat in het MER is geschat. Voor alle soorten is het geschatte aantal jaarlijkse aanvaringsslachtoffers zeer veel lager dan de grenswaarde van 1 % van de jaarlijkse mortaliteit. Dit betekent dat voor deze soorten met directe binding met het plangebied gesteld mag worden dat de additionele sterfte veroorzaakt door windpark NHH niet zal leiden tot een negatief effect op de huidige staat van instandhouding van de betrokken populatie.

Ook voor de soorten met directe binding met het plangebied is als extra check gekeken naar de 1 % grens ten opzichte van het totaal aantal te verwachten aanvaringsslachtoffers. Het totale aantal geschatte slachtoffers voor alle soorten opgeteld, bedraagt 225 vogels per jaar. Voor vrijwel alle soorten met een directe binding met het plangebied ligt de 1 %-mortaliteitsnorm boven deze waarde. Alleen voor grutto, knobbelzwaan en kraakeend geldt dat de 1 %-mortaliteitsnorm onder 225 slachtoffers ligt. Uit het MER Bijlagenrapport, paragraaf 1.2.2, blijkt dat deze soorten maar in lage aantallen voorkomen in het plangebied.

Ook voor deze soorten is het daarom uitgesloten dat de staat van instandhouding van de betrokken soorten verslechtert als gevolg van het project windpark NHH.

Trekvogels

Aanvaring

In de exploitatiefase van het windmolenpark kunnen vogels in aanvaring komen met de rotors, mast of het zog achter de windturbine. Hierdoor kunnen ze gewond raken of sterven. Het aantal aanvaringen is afhankelijk van het aanvaringsrisico en de intensiteit van vliegbevingen. Voor het selecteren van de relevante soorten wordt een stappenplan gebruikt (zie Tabel 5). Voor windpark NHH levert dit een lijst op met 61 soorten zonder directe binding aan het plangebied (trekvogels), die op grond van voorkomen en gedrag jaarlijks als aanvaringsslachtoffer verwacht kunnen worden. Voor de soorten die tijdens het selectieproces als niet relevant zijn beoordeeld, geldt dat jaarlijks meer dan incidentele slachtoffer-aantallen onder deze soorten kunnen worden uitgesloten.

Tabel 7. – Aanvaringsslachtoffers als gevolg van windpark NHH bij vogelsoorten zonder directe binding aan het plangebied (trekvogels).

Soort	Wetenschappelijke naam	Populatie-grootte	1 % mortaliteitsgrens	Verwacht aantal slachtoffers NHH
blauwborst	<i>Luscinia svecica</i>	1.000.000	5.370	1 à 2
boerenzwaluw	<i>Hirundo rustica</i>	1.000.000	6.260	1 à 2
bosrietzanger	<i>Acrocephalus palustris</i>	1.000.000	7.760	1 à 2

braamsluiper	<i>Sylvia curruca</i>	1.000.000	6.710	1 à 2
buizerd	<i>Buteo buteo</i>	1.000.000	1.000	1 à 2
fitis	<i>Phylloscopus trochilus</i>	1.000.000	6.810	1 à 2
gaai	<i>Garrulus glandarius</i>	1.000.000	4.100	1 à 2
gekraagde roodstaart	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	1.000.000	6.200	1 à 2
gele kwikstaart	<i>Motacilla flava</i>	1.000.000	4.670	1 à 2
gierzwaluw	<i>Apus apus</i>	1.000.000	1.920	1 à 2
goudhaan	<i>Regulus regulus</i>	1.000.000	8.510	1 à 2
goudplevier	<i>Pluvialis apricaria</i>	925.000	2.498	1 à 2
grasmus	<i>Sylvia communis</i>	1.000.000	6.090	1 à 2
graspieper	<i>Anthus pratensis</i>	1.000.000	4.570	1 à 2
grauwe gans	<i>Anser anser</i>	610.000	1.037	5
grauwe vliegenvanger	<i>Muscicapa striata</i>	1.000.000	5.070	1 à 2
groenling	<i>Chloris chloris</i>	1.000.000	5.570	1 à 2
heggemus	<i>Prunella modularis</i>	1.000.000	5.270	1 à 2
holenduif	<i>Columba oenas</i>	500.000	2.250	1 à 2
houtduif	<i>Columba palumbus</i>	1.000.000	3.930	1 à 2
houtsnip	<i>Scolopax rusticola</i>	17.500.000	68.250	1 à 2
huiszwaluw	<i>Delichon urbicum</i>	1.000.000	5.900	1 à 2
kauw	<i>Corvus monedula</i>	1.000.000	3.060	1 à 2
keep	<i>Fringilla montifringilla</i>	1.000.000	4.110	1 à 2
kemphaan	<i>Philomachus pugnax</i>	1.250.000	5.950	1 à 2
kievit	<i>Vanellus vanellus</i>	7.500.000	22.125	5
kleine karekiet	<i>Acrocephalus scirpaceus</i>	1.000.000	4.400	1 à 2
kleine mantelmeeuw	<i>Larus fuscus</i>	382.500	333	1 à 2
kneu	<i>Linaria cannabina</i>	1.000.000	6.290	1 à 2
kolgans	<i>Anser albifrons</i>	690.000	1.904	5
koolmees	<i>Parus major</i>	1.000.000	4.580	1 à 2
koperwiek	<i>Turdus iliacus</i>	1.000.000	5.700	1 à 2
kramsvogel	<i>Turdus pilaris</i>	1.000.000	5.900	1 à 2
meerkoet	<i>Fulica atra</i>	1.750.000	5.233	1 à 2
merel	<i>Turdus merula</i>	1.000.000	3.500	1 à 2
oeverzwaluw	<i>Riparia riparia</i>	1.000.000	7.000	1 à 2
pimpelmees	<i>Cyanistes caeruleus</i>	1.000.000	4.680	1 à 2
rietgors	<i>Emberiza schoeniclus</i>	1.000.000	4.580	1 à 2
rietzanger	<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	1.000.000	7.760	1 à 2
ringmus	<i>Passer montanus</i>	1.000.000	5.670	1 à 2

roek	<i>Corvus frugilegus</i>	1.000.000	2.100	1 à 2
roodborst	<i>Erithacus rubecula</i>	1.000.000	5.810	1 à 2
scholekster	<i>Haematopus ostralegus</i>	820.000	984	1 à 2
sijs	<i>Spinus spinus</i>	1.000.000	3.900	1 à 2
spotvogel	<i>Hippolais icterina</i>	1.000.000	5.000	1 à 2
spreeuw	<i>Sturnus vulgaris</i>	1.000.000	3.100	1 à 2
tapuit	<i>Oenanthe oenanthe</i>	1.000.000	5.400	1 à 2
tijftjaf	<i>Phylloscopus collybita</i>	1.000.000	6.940	1 à 2
tuinfluter	<i>Sylvia borin</i>	1.000.000	5.000	1 à 2
tureluur	<i>Tringa totanus</i>	250.000	650	1 à 2
veldleeuwerik	<i>Alauda arvensis</i>	1.000.000	4.870	1 à 2
vink	<i>Fringilla coelebs</i>	1.000.000	4.110	1 à 2
vuurgoudhaan	<i>Regulus ignicapilla</i>	1.000.000	8.510	1 à 2
waterhoen	<i>Gallinula chloropus</i>	3.900.000	14.703	1 à 2
waterral	<i>Rallus aquaticus</i>	550.000	1.645	1 à 2
watersnip	<i>Gallinago gallinago</i>	2.500.000	12.975	1 à 2
witte kwikstaart	<i>Motacilla alba</i>	1.000.000	5.150	1 à 2
wulp	<i>Numenius arquata</i>	850.000	2.244	1 à 2
zanglijster	<i>Turdus philomelos</i>	1.000.000	4.370	1 à 2
zwarte roodstaart	<i>Phoenicurus ochruros</i>	1.000.000	6.200	1 à 2
zwartkop	<i>Sylvia atricapilla</i>	1.000.000	5.640	1 à 2

Zoals blijkt uit Tabel 7 ligt voor alle 61 soorten de geschatte sterfte ruim onder de 1 %-mortaliteitsnorm. Aangezien geen sprake is van een lokale afgebakende populaties, mag getoetst worden aan de landelijke populatie. Dit betekent dat de additionele sterfte, veroorzaakt door windpark NHH, ten opzichte van de natuurlijke sterfte van de populatie gezien kan worden als een (zeer) kleine hoeveelheid, die zeker geen invloed zal hebben op de staat van instandhouding van de betrokken populatie.

In bovenstaande tabel zijn alle soorten opgenomen waarvan op grond van trekbanen, trekgedrag en aantallen redelijkerwijs moet worden aangenomen dat ze jaarlijks als aanvarings-slachtoffer in windpark NHH kunnen vallen. Het jaarlijks te verwachten aantal aanvarings-slachtoffers is geschat op grond van wat bekend is van aanvaringskansen van deze trekken-de vogels en het totaal aantal te verwachten aanvaringsslachtoffers zoals dat in het MER is geschat. Voor alle soorten is het geschatte aantal jaarlijkse aanvaringsslachtoffers zeer veel lager dan de grenswaarde van 1 % van de jaarlijkse mortaliteit.

Uit de tabel blijkt dat voor een groot aantal soorten de 1 %-mortaliteitsnorm groter is dan 1.000. Het voorziene aantal slachtoffers van een soort hangt samen met het aantal vogels van die soort dat Nederland tijdens de seizoenstrek passeert. Hoe groter de overtrekkende populatie, des te groter natuurlijk het aantal verwachte slachtoffers tijdens de trek. Vogels met een 1 %-mortaliteitsnorm groter dan 1.000 trekken dan ook massaal over het Nederland en/of Europa heen. Op voorhand valt al te verwachten dat het kleine windpark NHH, waar 9

windturbines worden geplaatst en 10 windturbines worden verwijderd, nauwelijks invloed kan hebben op deze massaal trekkende soorten.

Uit het MER Hoofdrapport, paragraaf 7.5.1, blijkt dat het totale aantal slachtoffers als gevolg het project windpark NHH voor alle vogelsoorten opgeteld circa 225 per jaar bedraagt. Dat is fors lager dan de sterfte onder massaal trekkende vogels met een 1 %-mortaliteitsnorm groter dan 1.000. Voor deze soorten kan derhalve een negatief effect op de staat van instandhouding van hun populaties door de windturbines worden uitgesloten.

De natuurlijke sterfte tijdens de trek van deze populaties betreft een dusdanig groot aantal vogels dat de additionele sterfte veroorzaakt door windpark NHH daarbij in het niet valt, zodat met zekerheid gesteld kan worden dat als gevolg van het windpark NHH de huidige staat van instandhouding van de soorten zonder directe binding met het plangebied niet zal verslechteren.

Conclusie vogels

Voor alle vogelsoorten waarvoor jaarlijks aanvaringsslachtoffers worden verwacht, is de additionele sterfte ten gevolge van windpark NHH dusdanig laag dat met zekerheid gesteld kan worden dat de huidige staat van instandhouding niet in het geding komt.

Vleermuizen

Om de aanwezigheid van vleermuizen in het plangebied te bevestigen, dan wel uit te sluiten, is in 2016 aanvullend vleermuizenonderzoek uitgevoerd. Voor de effectbepaling van het initiatief is enkel uitgegaan van vleermuisregistraties die zijn opgenomen binnen een bufferzone van 200 meter rondom de geplande locaties van de windturbines. Een dergelijke buffer van 200 meter mag worden beschouwd als een afdoende risicozone. Hierbij wordt aangenomen dat een hoge mate van vleermuisactiviteit (van foeragerende of passerende vleermuizen) binnen 200 meter afstand van een windturbine leidt tot een verhoogde kans op aanvarings-slachtoffers. Hierbij wordt ook rekening gehouden met de mogelijke aantrekking van vleermuizen door windturbines. Enkel de laatvlieger en ruige dwergvleermuis zijn in zeer lage dichtheden foeragerend/vliegend waargenomen binnen een straal van 200 meter afstand van de windturbinelocaties. Het onderzoek heeft uitgewezen dat er geen verblijfplaatsen van vleermuizen aanwezig zijn in het plangebied. Het plangebied vormt naar alle waarschijnlijkheid geen essentieel leefgebied voor de soorten in de vorm van foerageergebied of migratie- of vliegroutes.

Verstoring

In de aanlegfase (sanering en aanleg) kunnen werkzaamheden in de actieve periode voor vleermuizen (maart-november, tussen zonsondergang en zonsopkomst) resulteren in verstoring door licht (bv. door gebruik van kunstlicht en/of koplampen van het materieel) en geluid (bv. door rijden met groot materieel, storten van materiaal, heien, graafwerkzaamheden, sloop). Verstoring kan echter volledig worden voorkomen door middel van goed licht- en geluidbeheer in deze periode. Daarbuiten zijn geen maatregelen voor vleermuizen noodzakelijk. Voorbeelden van goed lichtbeheer zijn bijvoorbeeld:

- gebruik maken van vleermuisvriendelijke verlichting;
- het kunstmatig licht enkel daar richten waar het ook daadwerkelijk nodig is (doelgericht);
- gebruikt maken van armaturen die het licht door middel van een scherpe bundel één bepaalde kant op richten;
- het aantal lampen, de lichtintensiteit en het gebruik van hoge lichtmasten met veel lichtverstrooiing beperken;

- voor en na de werkzaamheden het gebruik van kunstverlichting beperken tot enkel verlichting ter beveiliging van opslagterreinen (ook hiervoor gelden de bovenvermelde restricties).

Door het toepassen van goed geluidbeheer in de actieve periode worden negatieve effecten op individuen in de aanlegfase voorkomen. Dit betekent dat de geluidbelasting in het plangebied, in de actieve periode van vleermuizen (maart-november, tussen zonsondergang en zonsopkomst), niet meer mag bedragen dan 80dB. Hiermee wordt overtreding van de verbodsbepalingen tijdens de aanlegfase voorkomen.

Ondanks dat er na mitigatie geen verstoring optreedt tijdens de aanlegfase, kunnen vleermuizen in de operationele fase wel verstoord raken door de aanwezigheid van de windturbines. Verstoring treedt op onder andere door de beweging van de rotorbladen. Vleermuizen kunnen hierdoor het gebied waarbinnen de bewegingen van de rotorbladen merkbaar zijn, ontwijken. Anderzijds kunnen windturbines juist tot verstoring leiden doordat ze een aantrekende werking op vleermuizen kunnen hebben. De mechanismen hierachter zijn nog onduidelijk. Mogelijk is er sprake van directe impact van de wervelingen of de warmteontwikkeling op vleermuizen, of komen insecten terecht in de wervelingen of worden die op hun beurt aangetrokken door de warmteontwikkeling van de windturbine.

Vaste rust- en voortplantingsplaatsen

Van vernietiging van vaste rust- en voortplantingsplaatsen in de aanlegfase is geen sprake. Dit is alleen van toepassing als foerageergebieden of vliegroutes dusdanig fysiek worden aangetast, dat verblijfplaatsen niet meer functioneren. Er worden geen potentiële verblijfplaatsen vernield/beschadigd. Van vernietiging van foerageergebied of migratie- en vliegroutes is geen sprake. Er is evenmin sprake van een gerichte vliegrichting of foerageergedrag in grotere aantallen. In het plangebied zijn alleen losse individuen waargenomen. De incidentele waarnemingen in het plangebied tonen aan dat er geen essentieel leefgebied in het plangebied aanwezig is dat in verbinding staat met vaste rust- en voortplantingsplaatsen buiten het plangebied. Tevens is er voldoende afstand tussen de windturbines, waardoor er voldoende alternatieven bestaan om te foerageren of te migreren. Hiermee is het uitgesloten dat de aanleg van de windturbines leidt tot vernietiging van functies (vliegroutes en foerageergebieden) die essentieel zijn voor het functioneren van vaste rust- en voortplantingsplaatsen gelegen buiten het plangebied.

Aanvaring

Tijdens het vleermuisonderzoek zijn in totaal 44 waarnemingen van laatvliegers en 53 waarnemingen van ruige dwergvleermuis gedaan. Hierbij wordt opgemerkt dat meerdere waarnemingen van één individu kunnen zijn. Veruit de hoogste dichtheid aan waarnemingen is gedaan in het klaverblad van de kruising autoweg N31 en snelweg A7 en in de woonkern van Cornwerd. Beide locaties liggen verder dan 600 meter verwijderd van de invloedssfeer van de windturbinelocaties. Er mag worden geconcludeerd dat de laatvlieger en ruige dwergvleermuis nauwelijks van het plangebied gebruik maken.

Ondanks de lage dichtheid aan individuen en het feit dat de windturbines niet op risicovolle locaties zoals bosranden op open plekken in het bos worden geplaatst, wordt verwacht dat op jaarbasis minimaal 1 individu van de laatvlieger en de ruige dwergvleermuis gedood wordt, bijvoorbeeld door een aanvaring met een rotorblad of door de drukveranderingen in de wervelingen rond het rotorblad.

Conclusie vleermuizen

Er zijn gedurende de hele onderzoeksperiode slechts enkele waarnemingen gedaan binnen het plangebied. Hierdoor is de kans op verstoring of sterfte van een individu door aanraking met een rotorblad of door de drukveranderingen achter de wieken zeer klein. Daarnaast is er in het plangebied ook geen sprake van essentiële functies voor beide soorten. Er zijn geen duidelijke vlieg- of migratieroutes waargenomen en ook geen vaste foerageergebieden vastgesteld. Wanneer de incidentele waarnemingen van ruige dwergvleermuis en laatvlieger binnen het plangebied worden vergeleken met het totaal aantal waarnemingen van deze soorten tijdens het onderzoek in de ruimere omgeving, bevestigt dit dat het plangebied van zeer geringe waarde is voor de soorten en dat slechts een zeer klein deel van de lokale populatie hier gebruik van maakt. Omdat er geen essentiële functies in het plangebied zijn vastgesteld en er hooguit incidenteel verstoring of aanvaringen met vleermuizen op zullen treden, is er geen sprake van een wezenlijke invloed op de lokale populatie van beide vleermuissoorten als gevolg van de ingreep.

Door het treffen van mitigerende maatregelen (een goed licht- en geluidbeheer) tijdens de aanlegfase (inclusief sanering oude windturbines) wordt tevens voorkomen dat het plangebied zijn (beperkte) functionaliteit als foerageergebied of migratie- en vliegroute verliest en dat individuen tijdens de aanlegfase verstoord worden.

Door de zeer lage dichtheden in het plangebied en de uitvoering van mitigerende maatregelen is tijdens de aanlegfase geen sprake van een aantasting van de lokale staat van instandhouding en is er evenmin sprake van overtreding van de verbodsbepalingen.

Met de ingebruikname van de negen windturbines (gebruiksfasen) worden de laatvlieger en ruige dwergvleermuis verstoord en wordt verwacht dat op jaarbasis minimaal 1 individu van beide soorten sterft door toedoen van het windpark.

B2.3 Belang van de activiteit

U vraagt ontheffing aan op grond van de volgende belangen:

Voor zover het Vogelrichtlijnsoorten betreft (72 vogelsoorten, genoemd onder A1), wordt het project uitgevoerd in het kader van het belang: *“volksgezondheid of de openbare veiligheid”* (artikel 3.3, vierde lid, sub b, onder 1, Wnb).

Voor zover het Habitatrichtlijnsoorten betreft (o.a. laatvlieger en ruige dwergvleermuis), wordt het project uitgevoerd in het kader van het belang: *“volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten”* (artikel 3.8, vijfde lid, sub b, onder 3, Wnb).

Om bij te dragen aan de reductie van broeikasgassen (en hiermee de effecten van klimaatveranderingen te verminderen), werkt Nederland aan een CO₂-arme energievoorziening die veilig, betrouwbaar en betaalbaar is. Hierover zijn in het Energieakkoord tussen Rijk en provincies afspraken gemaakt over windmolens op land. Duurzame energie zorgt ervoor dat Nederland minder fossiele brandstoffen nodig heeft. In 2020 moet 14 % van de energie in Nederland afkomstig zijn van duurzame energiebronnen. Windenergie speelt een belangrijke rol in de overgang naar duurzame energie. Rijk en provincies hebben voor windenergie een doelstelling van 6.000 MW in 2020 afgesproken. De Provinsje Fryslân neemt hiervan 530,5 MW voor haar rekening. Het windpark Nij Hiddum-Houw draagt 42 MW aan opgesteld vermogen aan windenergie bij aan deze provinciale taakstelling.

Op internationaal, Europees, nationaal en lokaal niveau wordt ingezet op het beperken van de uitstoot van broeikasgassen, die nog steeds toeneemt. Het doel is de concentraties van deze gassen in de atmosfeer te stabiliseren en daarmee gevaarlijke antropogene verstoring van het klimaat systeem te voorkomen. Het beperken en vermijden van de uitstoot van broeikasgassen levert daarmee een bijdrage aan het voorkomen van klimaatverandering en is daarmee in het belang van volksgezondheid en de openbare veiligheid.

De Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte benoemt de ontwikkeling van grootschalige wind-energie op land (en op zee) als tweede nationale belang (van de in totaal 13 nationale belangen). Dit bevestigt dat de realisatie van windenergie om dwingende redenen van groot openbaar belang geschiedt. Ook door de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State⁵ wordt de realisatie van windenergie als dwingende reden van groot openbaar belang onderstreept.

Wij zijn van mening dat om bovenstaande redenen het project de genoemde belangen dient.

B2.4. Andere bevredigende oplossing

In uw aanvraag geeft u de volgende mogelijke alternatieven aan:

Locatie

In de eerste fase van de milieueffectrapportage-procedure voor Windpark Nij Hiddum-Houw zijn drie alternatieven onderzocht op hun effecten op het milieu. De alternatieven verschillen met name in het aantal windturbines, de ashoogte en de rotordiameter. Mede op grond van de ecologische effectbeoordeling van deze alternatieven is aan Gedeputeerde Staten van Provincie Fryslân voorgesteld om de 2e fase van de m.e.r.-procedure in te gaan met het alternatief met 9 windturbines als zijnde het voorkeursalternatief (VKA).

De hieronder genoemde randvoorwaarden zijn gebruikt bij de keuze voor de daadwerkelijke windturbineposities. De harde criteria zijn te allen tijde gerespecteerd en de overige richtlijnen en wensen waar mogelijk. Uit deze afweging blijkt dat op basis van de hieronder genoemde randvoorwaarden geen alternatieve plannen voor locaties van de windturbines toegelaten kunnen worden. Hiermee zijn er geen alternatieven voor de locatie van windpark NHH.

Harde criteria:

- radarverstoring: om te voldoen aan de radardetectiegrens van 90 % moeten de windturbines in elkaar verlengde staan ten opzichte van het radarstation;
- geluid: omdat de exacte windturbine nog niet bekend is, wordt gewerkt met een afstandscriterium voor gevoelige bestemmingen en zo groot mogelijke afstand tot de dorpen;
- veiligheid: voldoen aan de wettelijke eisen (handboek Risicozonering);
- verkeer: geen overdraai van de windturbines boven wegen;
- energieopbrengst;
- onderlinge afstand: 5 maal de rotordiameter in zuidwestelijke richting (overheersende windrichting) en in de overige richtingen 3 maal de rotordiameter (uitgaande rotordiameter van 130 m).

Overige richtlijnen en wensen:

⁵ ABRvS, 2012; 201100875/1/R2.

- een afstand van minimaal 150 meter tot bedrijfswoningen;
- de verdeling van 3 windturbines ten noorden en 6 windturbines ten zuiden van de snelweg A7;
- een regelmatige opstelling;
- een afstand van minimaal 100 meter tot het weidevogelgebied van It Fryske Gea;
- geen windmolens in het archeologische aandachtsgebied.

In het MER wordt geconcludeerd dat minder windturbines en grotere windturbines in principe tot geringere effecten op natuur leiden. Het VKA betreft het minst aantal windturbines met de grootste ashoogte en grootste rotordiameter. Het VKA is hierdoor ecologisch gezien het beste alternatief. Voor een gedetailleerde alternatievenontwikkeling voor wat betreft locatie en inrichting wordt verwezen naar hoofdstuk 5 en hoofdstuk 7 van het MER.

Planning

De huidige planning is dat de windturbines vanaf 2020 in werking zijn. De start van de bouw van de windturbines staat op dit moment gepland in 2019.

Er wordt vanuit gegaan dat er ook 's nachts gewerkt wordt. Dit is enerzijds noodzakelijk in verband met het behalen van de planning en de financiële consequenties die hier aan verbonden zijn en anderzijds vanwege de tijden van het transport van de materialen:

- de SDE(+) subsidiebeschikking eist oplevering binnen 4 jaar na afgifte. Indien dit niet gehaald wordt vervalt de toezegging. De schade kan dan oplopen tot tientallen miljoenen euro's. Subsidie later aanvragen mitigeert dit risico, maar omdat de SDE(+) per jaar daalt kost deze optie ook miljoenen euro's;
- de onderdelen van de windturbines zijn heel groot, met name de torendelen en bladen zijn tientallen meters lang. Transport vindt steeds vaker in nachturen plaats om hinder voor het andere verkeer te beperken. Dit betekent dat werkzaamheden hier mede afhankelijk van zijn en daarom mogelijk ook tussen zonsondergang en zonsopgang plaats moeten vinden.

Uitvoering

Tijdens de aanlegfase worden mitigerende maatregelen t.a.v. vogels en vleermuizen in acht genomen (zie de voorschriften bij dit besluit). Dit betekent dat er rekening gehouden wordt met het broedseizoen (half maart tot half augustus) van vogels en de actieve periode van vleermuizen (aangepast licht- en geluidbeheer van maart tot november, tussen zonsondergang en zonsopgang). Hiermee wordt verstoring/sterfte van individuen en het vernielen of beschadigen van nesten voorkomen. Verdere beperkingen voor de planning zijn niet aan de orde.

In de door u gevolgde werkwijze zijn wij van mening dat de meest bevredigende oplossing is gezocht. Bij de uitvoering van het project/de handeling wordt verstoring van aanwezige beschermde soorten zoveel mogelijk voorkomen.

C. Conclusie

Op grond van het MER, de passende beoordeling en de aanvullende stukken staat vast dat de oprichting en exploitatie van het windpark NHH, inclusief de sanering van de bestaande windturbines van het huidige windpark Hiddum-Houw, op de door u aangegeven wijze en binnen de in deze vergunning gestelde voorschriften, géén significante negatieve effecten zal veroorzaken op de beschermde natuurwaarden van Natura 2000. Ook de landschappelijke waarden worden naar ons oordeel niet op onacceptabele wijze aangetast. Door het stel-

len van voorschriften en beperkingen, worden de te verwachten schadelijke gevolgen voor de natuurlijke kenmerken van de betreffende Natura 2000-gebieden voldoende voorkomen.

Gezien het tijdelijke karakter van de constructiewerkzaamheden, de mitigerende maatregelen die worden getroffen voor vleermuizen tijdens de aanleg, het lage aantal aangetroffen dieren van de beschermde soorten en de aanwezige alternatieven voor wat betreft de functionele leefomgeving in de nabijheid van het plangebied is de zekerheid verkregen dat versturende effecten op de aanwezige soorten tot een minimum worden beperkt en dat de gunstige staat van instandhouding niet in het geding komt.

Gedurende de operationele fase is géén aanleiding mitigerende maatregelen te treffen. De effecten die optreden in de vorm van verstoring en sterfte door aanvaring zijn zeer beperkt. Door de ingebruikname van het park zal de staat van instandhouding van vogels en vleermuizen niet verslechteren.

Op grond van de onder A1.3 genoemde rapporten staat vast dat door oprichting en exploitatie van windpark NHH op de door u aangewezen wijze en zoals in dit besluit is vermeld uit te voeren, de effecten van de overtreding van de verbodsbepalingen uit paragraaf 3.1, 3.2 en 3.3 Wnb tot een minimum beperkt worden. Hierdoor kan met voldoende zekerheid worden gesteld dat er geen afbreuk wordt gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan. Ontheffing voor de genoemde soorten kan worden verleend.

Ten overvloede wijzen wij u op het feit dat de Zorgplicht, zoals die is opgenomen in artikel 1.11 van de Wnb, onverminderd van kracht is. Dit houdt in dat iedereen die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen voor flora en/of fauna kunnen worden veroorzaakt, verplicht is dergelijk handelen achterwege te laten voor zover dat in redelijkheid kan worden gevergd, dan wel alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevergd teneinde die gevolgen te voorkomen of, voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zo veel mogelijk te beperken of ongedaan te maken.

De zorgplicht geldt altijd (aanlegfase én operationele fase) en voor alle planten en dieren, of ze beschermd zijn of niet. De zorgplicht betekent niet dat er geen dieren mogen worden gedood, maar wel dat dit zoveel mogelijk wordt voorkomen en dat indien noodzakelijk, dit op zodanige wijze gebeurt dat het lijden zo beperkt mogelijk is. In de praktijk betekent de zorgplicht dat in eerste instantie de vaste rust- of verblijfplaatsen waar mogelijk gespaard moeten blijven. Indien dit niet mogelijk is, vinden de werkzaamheden in ieder geval plaats buiten de kwetsbare perioden voor de aanwezige soorten of vinden de werkzaamheden plaats buiten de verstoringafstand van de betreffende soorten, voor zover dit redelijkerwijs mogelijk is. Bij lokale werkzaamheden wordt voor zover mogelijk in één richting gewerkt en wel in de richting van de uitwijkmogelijkheden, zodat aanwezige mobiele soorten kunnen uitwijken. Deze maatregel dient in de uitvoeringsspecificatie van de aannemer opgenomen te worden.